Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Надія ХЛОНЬ, Валентина САМІЛИК

ЗЕМЛЕЗНАВСТВО

Практикум

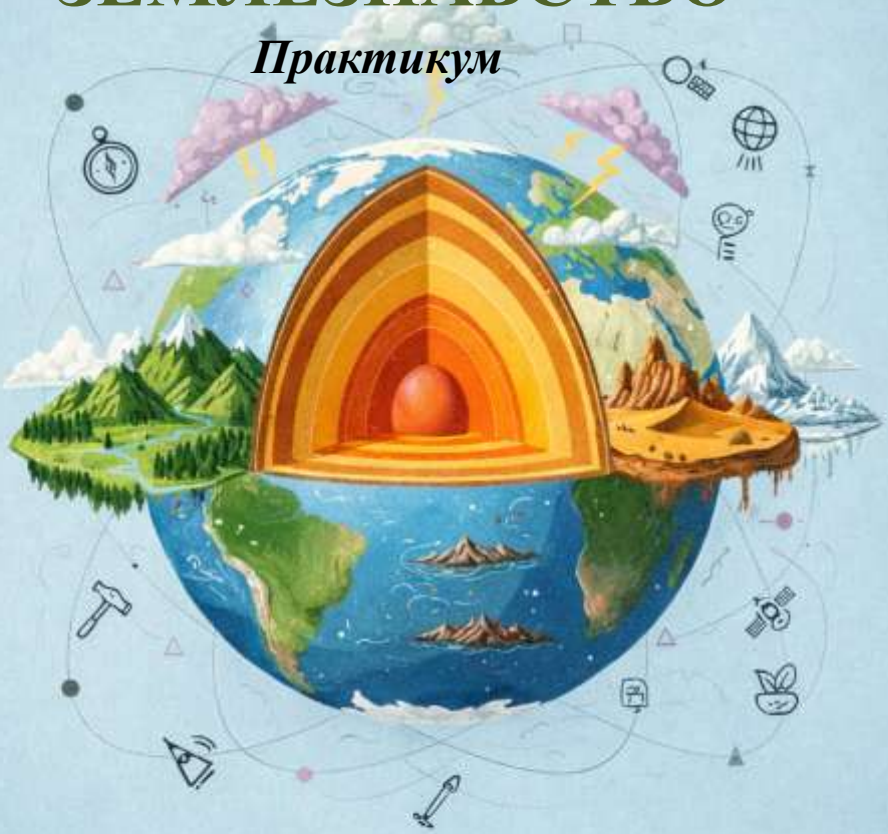

Глухів – 2026

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Надія ХЛОНЬ, Валентина САМІЛИК

ЗЕМЛЕЗНАВСТВО

Практикум

для студентів галузі знань А Освіта
предметних спеціальностей А4.15 Середня освіта (Природничі науки) і А4.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

УДК 911.2 (076.5)
Х 57
Рекомендовано до друку та розповсюдження вченою радою Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка (протокол № 8 від 25 лютого 2026 року)

Рецензенти:

Власенко Р.П. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та географії Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Хроленко М.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри біології, здоров'я людини та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Хлонь Н., Самілик В.

Х 57 Практикум із навчальної дисципліни «Землезнавство». Глухів: Глухівський НПУ ім.. О.Довженка, 2026. 133 с.

ISBN 978-966-376-144-2

У практикумі подано практичні завдання із землезнавства для студентів галузі знань А Освіта спеціальності А4 Середня освіта предметних спеціальностей А4.15 Середня освіта (Природничі науки) і А4.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Зміст практикуму побудовано відповідно до навчальної програми нормативного курсу професійної підготовки «Землезнавство». У кожній темі зазначена мета, визначені теоретичні питання й практичні завдання для самопідготовки. Він розроблений для організації як аудиторної роботи, так і самостійної роботи студентів денної та заочної форм навчання. Практикум містить список рекомендованих джерел, яким студенти можуть послуговуватися в процесі виконання практичних завдань.Практикум рекомендовано майбутнім учителям інтегрованих курсів природничої освітньої галузі, науково-педагогічним працівникам закладів освіти, а також усім, кого цікавить ця галузь знань.

УДК 911.2 (076.5)

В оформленні практикуму використано ілюстрації, створені за допомогою інструментів штучного інтелекту (Google Gemini), а також зображення з відкритих інтернет-джерел, дозволених для вільного використання; авторське право Н.В. Хлонь і В.І. Самілик на зазначені ілюстративні матеріали не поширюється. Відеоматеріал «Рух Землі навколо Сонця» створено Хлонь Н.В. з навчальною метою.

ISBN 978-966-376-144-2

©Хлонь Надія, Самілик Валентина, 2026
©Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА……..5
МОДУЛЬ 1
Тема 1.Землезнавство як наука……..7
Тема 2. Географічна оболонка, її характерні риси……..19
Тема 3. Космічні впливи на географічну оболонку……25
Тема 4. Загальнопланетарні впливи на географічну оболонку……34
МОДУЛЬ 2
Тема 5. Зображення земної поверхні……...47
МОДУЛЬ 3
Тема 6. Літосфера. Внутрішні й зовнішні процеси, що змінюють поверхню Землі……61
Тема 7. Рельєф Землі……64
Тема 8. Атмосфера Землі……75
МОДУЛЬ 4
Тема 9. Гідросфера Землі
Світовий океан……99
Води суходолу..……106
Тема 10. Біосфера Землі……115
МОДУЛЬ 5
Тема 11. Географічна номенклатура……...121
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ…….131

ПЕРЕДМОВА

Шановні студенти!

Природа нашої планети є унікальною. Різні сфери Землі, взаємодіючи між собою, утворили особливу оболонку – географічну, яка є об'єктом вивчення землезнавства.

Цей практикум – не просто доповнення до лекційного курсу, це один із ваших інструментів для активного пізнання природи планети Земля.

Основна мета практикуму – перетворити теоретичні знання про географічну оболонку на практичні навички та системне розуміння процесів, що формують навколишній світ.

Під час роботи над завданнями, які розміщені в практикумі, ви навчитеся аналізувати та інтерпретувати географічні дані (геоморфологічні, кліматичні, гідрологічні тощо), працювати з різноманітними географічними картами, розуміти складні взаємозв'язки між літосферою, атмосферою, гідросферою і біосферою.

Практикум має модульну структуру відповідно до навчальної програми освітнього компонента.

У всіх модулях зазначено мету вивчення кожної теми, подано теоретичні питання, опрацювання яких буде сприяти успішному виконанню практичних завдань.

У першому модулі подані завдання, пов'язані із загальними питаннями щодо землезнавства як наукової галузі й географічної оболонки як об'єкта вивчення землезнавства і складної планетарної системи. Також він містить завдання, які допоможуть вам закріпити знання про вплив Космосу і планетарних факторів на географічну оболонку Землі.

Другий модуль присвячений зображенню поверхні нашої планети на планах, картах, глобусах. Виконуючи завдання цього модуля, ви закріпите знання про види масштабу, елементи градусної сітки карти й глобуса, географічні координати, картографічні проєкції.

Третій і четвертий модулі містять завдання, виконання яких сформує у вас уявлення про головні особливості складників географічної оболонки: літосфери, атмосфери, гідросфери й біосфери.

Закріпити знання про місцезнаходження різних географічних об'єктів і вміння знаходити та показувати їх на карті допоможуть завдання п'ятого модуля.

Наприкінці кожної теми є запитання для самоконтролю, за допомогою яких ви зможете перевіряти свої знання.

Під час виконання завдань звертайтеся до матеріалу лекцій з освітнього компоненту, а також до списку рекомендованих джерел, що пропонується в кінці практикуму.

Успішне засвоєння матеріалу практикуму стане ключовою умовою для формування вашої географічної компетентності та позитивних результатів під час складання курсу.

Успіхів у вивченні природи нашої унікальної планети!

МОДУЛЬ 1

Тема 1. ЗЕМЛЕЗНАВСТВО ЯК НАУКА

Мета: сформувати поняття про об'єкт, предмет і завдання землезнавства, місце землезнавства в системній класифікації географічних наук, основні етапи розвитку землезнавства.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Об'єкт, предмет і завдання землезнавства.
2. Джерела інформації й методи досліджень у землезнавстві.
3. Місце землезнавства в системній класифікації географічних наук.
4. Історія розвитку землезнавства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- науки про Землю _____
_____
_____
_____

фізична географія _____
_____
_____
_____

землезнавство _____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 2. Заповніть таблицю «Землезнавство як наука»:

Землезнавство як наука		
Об'єкт вивчення землезнавства	***Предмет вивчення землезнавства***	***Завдання землезнавства***

Завдання 3.Заповніть схему взаємозв'язків землезнавства з іншими науками:

Завдання 4. Опираючись на матеріал лекції «Вступ. Землезнавство як наука», накресліть схему, в якій вкажіть місце землезнавства в системній класифікації географічних наук:

Завдання 5. Розділіть історію розвитку землезнавства на основні етапи і дайте їм назви. Заповніть таблицю «Основні етапи розвитку землезнавства»:

Основні етапи розвитку землезнавства	
Етап розвитку	***Основні події***

Завдання 6. Підготуйте інформацію на тему «Видатні українські вчені-землезнавці»:

Василь Васильович Докучаєв

Юрій Федорович Лисянський

Єгор Петрович Ковалевський

Микола Миколайович Миклухо-Маклай

Степан Львович Рудницький

Павло Аполлонович Тутковський

Борис Ізмаїлович Срезневський

Георгій Миколайович Висоцький

Петро Степанович Погребняк

Каленик Іванович Геренчук

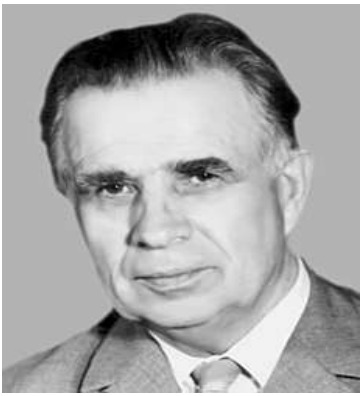

Петро Григорович Шищенко

Олександр Мефодійович Маринич

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Чому землезнавство належить до фундаментальних географічних наук?

2. Які джерела первинної інформації використовує у своїх дослідженнях землезнавство?

3. Які методи застосовуються в землезнавстві?

Тема 2. ГЕОГРАФІЧНА ОБОЛОНКА, ЇЇ ХАРАКТЕРНІ РИСИ

Мета: поглибити знання про структуру, межі, джерела енергії географічної оболонки, формувати уявлення про основні закономірності розвитку географічної оболонки.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Структура, межі, джерела енергії географічної оболонки.
2. Закономірності розвитку географічної оболонки.
3. Основні етапи розвитку географічної оболонки.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- літосфера_____
_____
_____
_____
_____
- атмосфера_____
_____
_____
_____
_____
- гідросфера_____
_____
_____
_____
_____

- біосфера_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 2. Заповніть таблицю «Географічна оболонка Землі»:

Географічна оболонка Землі		
Структура географічної оболонки	***Межі географічної оболонки***	***Джерела енергії географічної оболонки***
	Верхня межа	*Зовнішні*
	Нижня межа	*Внутрішні*

Завдання 3. За допомогою рисунка визначте межі географічної оболонки:

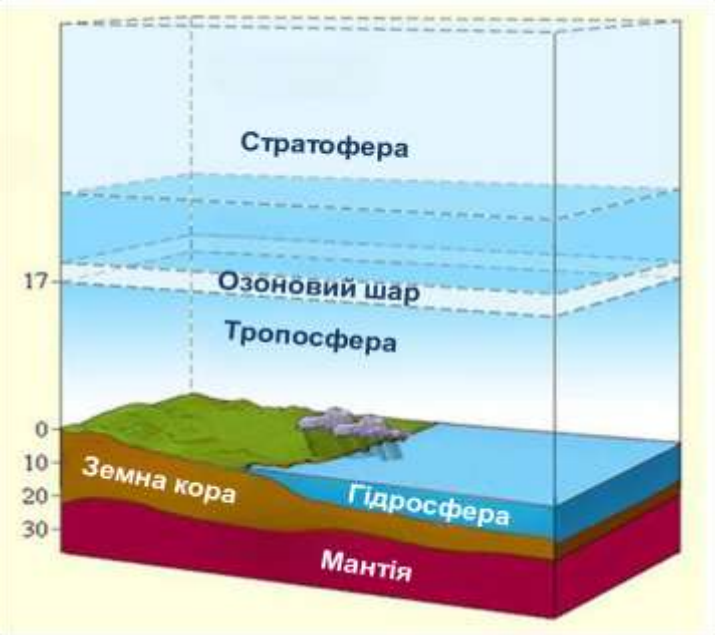

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 4. Поясніть, якими факторами обумовлені межі географічної оболонки:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 5. Схарактеризуйте джерела енергії географічної оболонки:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 6. Дайте коротку характеристику поданому нижче рисунку, зазначивши взаємозв'язки між компонентами географічної оболонки, а також значення джерел енергії в географічній оболонці:

Завдання 7. Заповніть схему основних закономірностей розвитку географічної оболонки:

Завдання 8. Поясніть, в яких явищах і процесах проявляється ритмічність географічної оболонки?

_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 9. Дайте відповідь на запитання:

- у чому полягає найважливіше значення колообігу речовин у географічній оболонці?

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 10. Схарактеризуйте причини зональності й азональності географічної оболонки:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 11. Заповніть таблицю основних етапів розвитку географічної оболонки:

Етапи розвитку географічної оболонки	
Етап розвитку	***Основні події/зміни***

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *Чому географічна оболонка є цілісною системою?*
2. *У чому полягає особливість екзогенного потоку енергії в географічній оболонці?*
3. *Доведіть, що географічна оболонка є унікальним утворенням на Землі.*
4. *Чому останній етап розвитку географічної оболонки має велике значення для природи Землі?*

Тема 3. КОСМІЧНІ ВПЛИВИ НА ГЕОГРАФІЧНУ ОБЛОНКУ

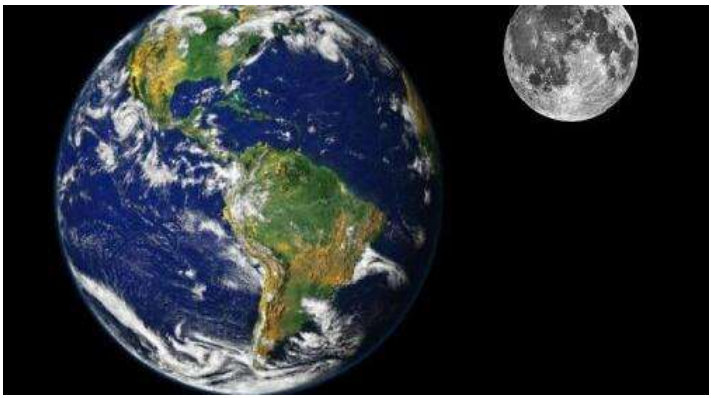

Мета: поглибити знання про склад Всесвіту і Сонячної системи, особливості небесних тіл, їхній вплив на природу Землі, навчитися виявляти космічні фактори впливу на географічну оболонку Землі.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Всесвіт, Галактика, їхнє походження.
2. Склад і будова Сонячної системи.
3. Сонячно-земні й місячно-земні зв'язки.
4. Значення космічних досліджень у вивченні природи Землі.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- Всесвіт__
_____
_____
_____
- Галактика_____
_____
_____
_____
- Метагалактика_____
_____
_____
_____
- Сонячна система _____
_____
_____

- Сонце_____
- планета_____
- супутник планети _____
- астероїд_____
- комета_____
- метеор_____
- метеорит _____

Завдання 2. Визначте типи галактик за зовнішнім виглядом:

Рис.1 Рис.2 Рис.3

Рис. 1_____
Рис. 2 _____
Рис. 3_____

Завдання 3. Зазначте складники Галактики, позначені цифрами:

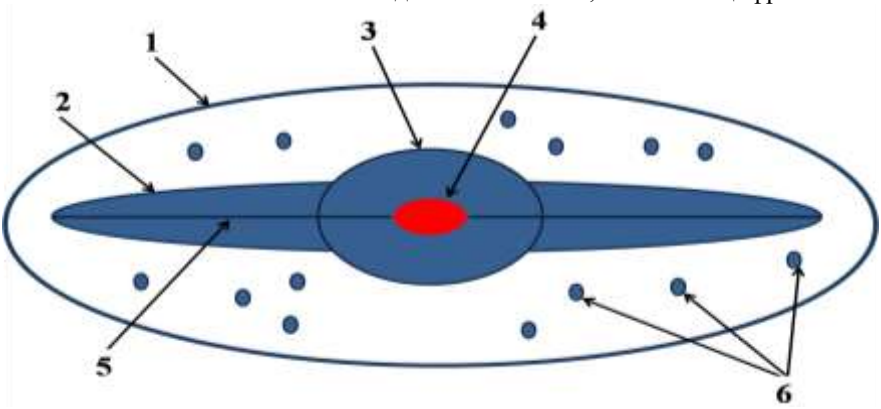

1_____
2_____
3_____
4_____
5_____
6_____

Завдання 4. Визначте за рисунком, поблизу якого спірального рукава Галактики знаходиться Сонячна система:

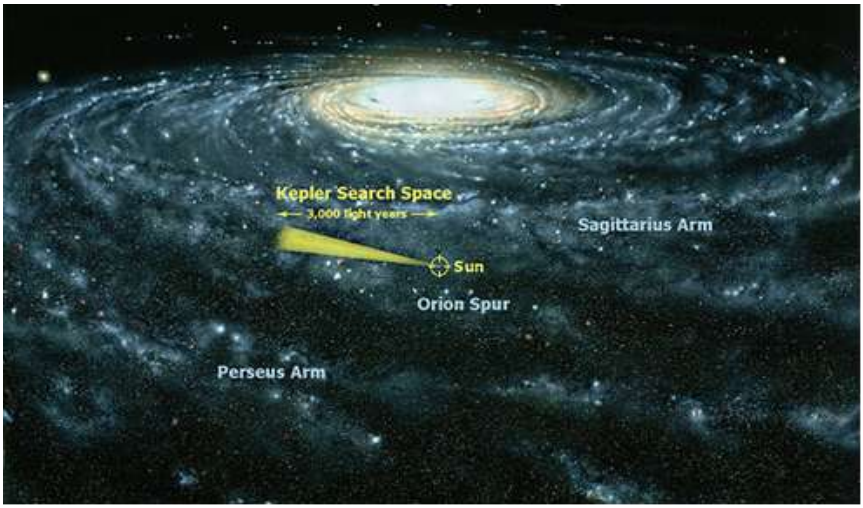

Завдання 5. Підпишіть складники будови Сонця:

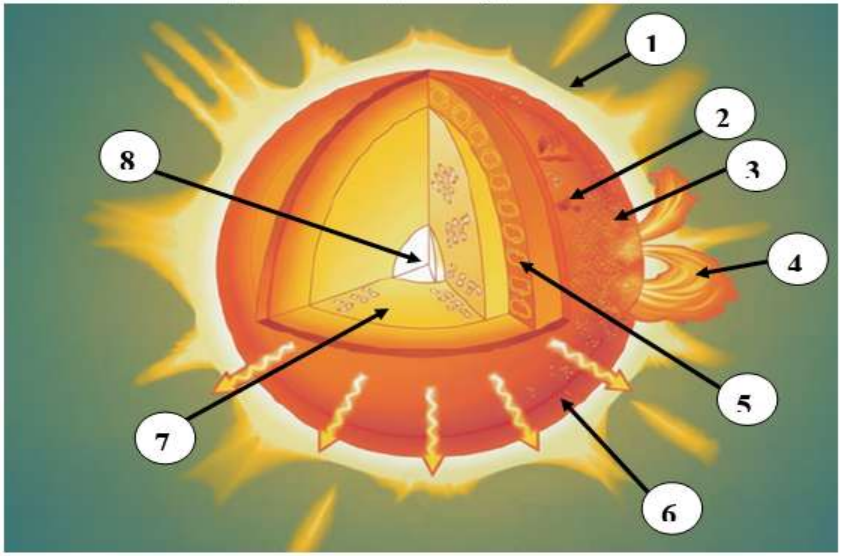

1_____ 5_____
2_____ 6_____
3_____ 7_____
4_____ 8_____

Завдання 6. Зазначте назви планет Сонячної системи:

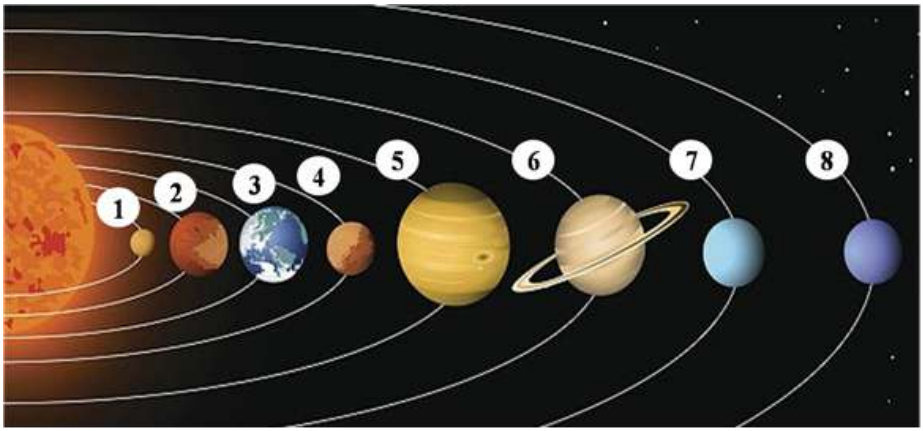

1_____ 5_____
2_____ 6_____
3_____ 7_____
4_____ 8_____

Завдання 6. Заповніть таблицю «Характеристика планет Сонячної системи»:

Характеристика планет Сонячної системи		
Планети внутрішньої групи (планети земного типу)	***Назви планет внутрішньої групи***	***Основні характеристики планет внутрішньої групи***

Планети зовнішньої групи (планети-гіганти)	***Назви планет зовнішньої групи***	***Основні характеристики планет зовнішньої групи***

Завдання 7. З’ясуйте, яке небесне тіло зображено на рисунку:

_____

Завдання 8. Схарактеризуйте явище, зображене на рисунку, і поясніть його причини:

_____
_____
_____

Завдання 9. Порівняйте особливості астероїдів, комет, метеорів і метеоритів (структура, розміри, особливості руху тощо), заповнивши таблицю:

Астероїди	Комети	Метеори	Метеорити

10. Зазначте фази Місяця, зображені на рисунку:

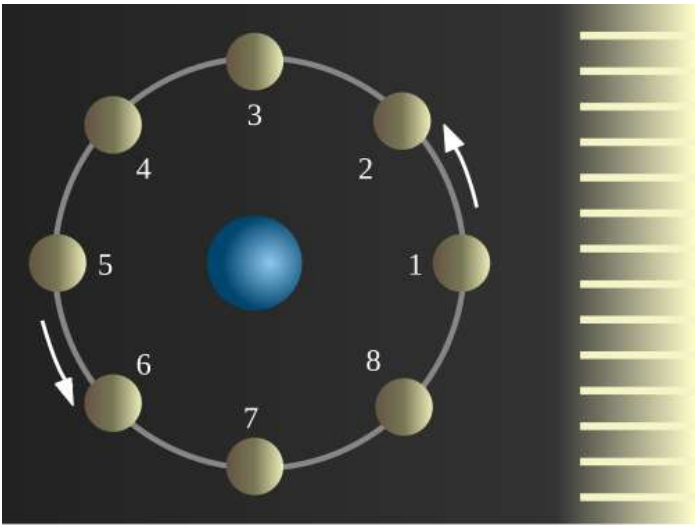

1_____
2_____
3_____
4_____
5_____
6_____
7_____
8_____

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання:

а) яка причина зміни фаз Місяця?

_____
_____
_____

б) чому ми бачимо тільки одну сторону Місяця?

_____
_____
_____

в) яке астрономічне явище спостерігається іноді у фазу нового Місяця?

_____
_____

г) яке астрономічне явище спостерігається іноді у фазу повного Місяця?

_____
_____

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *Що таке Всесвіт?*
2. *Назвіть типи галактик. До якого типу належить галактика Чумацький шлях?*
3. *Чим відрізняються внутрішні планети від зовнішніх?*
4. *Які явища в природі Землі пов'язані із впливом Місяця?*
5. *Який вплив здійснюють небесні тіла на географічну оболонку Землі?*
6. *Що вивчає космічне землезнавство?*

Тема 4. ЗАГАЛЬНОПЛАНЕТАРНІ ВПЛИВИ НА ГЕОГРАФІЧНУ ОБЛОНКУ

Мета: удосконалити знання про особливості форми і розмірів Землі, її руху навколо своєї осі й Сонця, внутрішню будову планети та її фізичні властивості; навчитися розв'язувати задачі щодо визначення кутової і лінійної швидкостей руху об'єктів навколо земної осі, місцевого і поясного часу різних географічних пунктів.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Форма і розміри Землі, їхнє географічне значення.
2. Маса і густина Землі.
3. Внутрішня будова Землі.
4. Фізичні поля Землі: теплове, гравітаційне, магнітне.
5. Рух Землі навколо своєї осі: його докази і наслідки.
6. Рух Землі навколо Сонця, його наслідки.
7. Лік часу: місцевий, поясний, літній, всесвітній час.
8. Календар.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- земна кора _____
_____
_____
- мантія_____
_____
_____
- астеносфера_____
_____

_____

- ядро_____
_____
_____
- вісь Землі_____
_____
_____
- зоряна доба_____
_____
_____
- істинна сонячна доба_____
_____
_____
_____
- середня сонячна доба _____
_____
_____
_____
- орбіта Землі _____
_____
_____
- календар_____
_____
_____
- високосний рік_____
_____
_____

Завдання 2. Заповніть таблицю «Форма Землі»:

Форма Землі	
Назва форми Землі	***Характеристика форми Землі***

Завдання 3. Накресліть і підпишіть оболонки внутрішньої будови Землі:

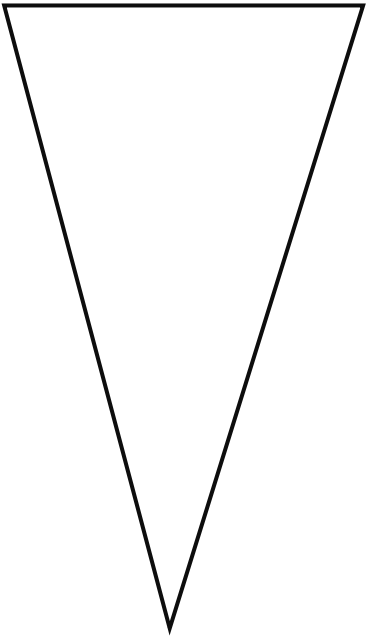

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 4. Заповніть таблицю «Фізичні поля Землі», порівняйте особливості фізичних полів Землі, зробіть висновки про їхні взаємозв'язки і вплив на природу планети:

Фізичні поля Землі	
Назва фізичного поля Землі	***Характеристика фізичного поля Землі***

Висновки:_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 5. Схарактеризуйте рух Землі навколо своєї осі, заповнивши таблицю:

Напрямок руху	**Час обертання (зоряна доба, істинна сонячна доба, середня сонячна доба) (зазначити час)**	**Швидкість обертання Землі навколо осі (лінійна, кутова)**	**Докази руху Землі навколо осі (досліди)**	**Наслідки руху Землі навколо осі в природі планети (явища і процеси)**

Завдання 6. Поясніть, який наслідок руху Землі навколо своєї осі демонструє дослід, зображений на рисунку:

_____
_____
_____
_____

Завдання 7. З’ясуйте, в якому навчальному закладі України демонструється дослід, зазначений у завданні 6:

_____
_____

Завдання 8. Перегляньте відеофільм «Показники руху Землі навколо своєї осі» за посиланням (https://www.youtube.com/watch?v=iky5NBG1BhY)

і дайте відповіді на запитання:

а) чому існує різна тривалість обертання Землі навколо своєї осі?_____
_____
_____
_____
_____

б) як визначається кутова швидкість руху Землі навколо своєї осі? Чи однакова вона в різних місцях земної кулі й чому?_____
_____
_____
_____
_____

в) як визначається лінійна швидкість руху Землі навколо своєї осі? Чи однакова вона в різних місцях земної кулі й чому?_____
_____
_____
_____
_____

г) чи є на земній кулі точки, де кутова і лінійна швидкості дорівнюють 0?_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 9. Розв'яжіть задачі:

1. Визначте кутову швидкість обертання навколо земної осі м. Глухів (Сумська область):

_____
_____
_____
_____
_____

2. Визначте кутову швидкість обертання навколо земної осі м. Стамбул (Туреччина):_____
_____
_____
_____
_____

3. Визначте лінійну швидкість обертання м. Глухів (Сумська область):

Довідковий матеріал. Лінійну швидкість обертання точки/пункту можна визначити за формулою:

$V_{лінійна} = 464 \text{ м/с} \times \cos \phi$,

Де V – лінійна швидкість м. Глухів, 464 м/с – максимальна лінійна швидкість на екваторі, ϕ – широта даного пункту (м. Глухів). Значення $\cos \phi$ знайдіть за чотиризначними математичними таблицями:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Синуси

A	0′	6′	12′	18′	24′	30′	36′	42′	48′	54′	60′		1′	2′	3′
35°	0,5736	5750	5764	5779	5793	5807	5821	5835	5850	5864	0,5878	54°	2	5	7
36°	5878	5892	5906	5920	5934	5948	5962	5976	5990	6004	6018	53°	2	5	7
37°	6018	6032	6046	6060	6074	6088	6101	6115	6129	6143	6157	52°	2	5	7
38°	6157	6170	6184	6198	6211	6225	6239	6252	6266	6280	6293	51°	2	5	7
39°	6293	6307	6320	6334	6347	6361	6374	6388	6401	6414	0,6428	50°	2	4	7
40°	0,6428	6441	6455	6468	6481	6494	6508	6521	6534	6547	6561	49°	2	4	7
41°	6561	6574	6587	6600	6613	6626	6639	6652	6665	6678	6691	48°	2	4	7
42°	6691	6704	6717	6730	6743	6756	6769	6782	6794	6807	6820	47°	2	4	6
43°	6820	6833	6845	6858	6871	6884	6896	6909	6921	6934	6947	46°	2	4	6
44°	6947	6959	6972	6984	6997	7009	7022	7034	7046	7059	0,7071	45°	2	4	6
45°	0,7071	7083	7096	7108	7120	7133	7145	7157	7169	7181	7193	44°	2	4	6
46°	7193	7206	7218	7230	7242	7254	7266	7278	7290	7302	7314	43°	2	4	6
47°	7314	7325	7337	7349	7361	7373	7385	7396	7408	7420	7431	42°	2	4	6
48°	7431	7443	7455	7466	7478	7490	7501	7513	7524	7536	7547	41°	2	4	6
49°	7547	7559	7570	7581	7593	7604	7615	7627	7638	7649	0,7660	40°	2	4	6
50°	0,7660	7672	7683	7694	7705	7716	7727	7738	7749	7760	7771	39°	2	4	6
51°	7771	7782	7793	7804	7815	7826	7837	7848	7859	7869	7880	38°	2	4	5
52°	7880	7891	7902	7912	7923	7934	7944	7955	7965	7976	7986	37°	2	4	5
53°	7986	7997	8007	8018	8028	8039	8049	8059	8070	8080	8090	36°	2	3	5
54°	8090	8100	8111	8121	8131	8141	8151	8161	8171	8181	0,8192	35°	2	3	5
55°	0,8192	8202	8211	8221	8231	8241	8251	8261	8271	8281	8290	34°	2	3	5
56°	8290	8300	8310	8320	8329	8339	8348	8358	8368	8377	8387	33°	2	3	5
57°	8387	8396	8406	8415	8425	8434	8443	8453	8462	8471	8480	32°	2	3	5
58°	8480	8490	8499	8508	8517	8526	8536	8545	8554	8563	8572	31°	2	3	5
59°	8572	8581	8590	8599	8607	8616	8625	8634	8643	8652	0,8660	30°	1	3	4
60°	0,8660	8669	8678	8686	8695	8704	8712	8721	8729	8738	8746	29°	1	3	4
61°	8746	8755	8763	8771	8780	8788	8796	8805	8813	8821	8829	28°	1	3	4
62°	8829	8838	8846	8854	8862	8870	8878	8886	8894	8902	8910	27°	1	3	4
63°	8910	8918	8926	8934	8942	8949	8957	8965	8973	8980	8988	26°	1	3	4
64°	8988	8996	9003	9011	9018	9026	9033	9041	9048	9056	0,9063	25°	1	3	4
65°	0,9063	9070	9078	9085	9092	9100	9107	9114	9121	9128	9135	24°	1	2	4
66°	9135	9143	9150	9157	9164	9171	9178	9184	9191	9198	9205	23°	1	2	3
67°	9205	9212	9219	9225	9232	9239	9245	9252	9259	9265	9272	22°	1	2	3
68°	9272	9278	9285	9291	9298	9304	9311	9317	9323	9330	9336	21°	1	2	3
69°	9336	9342	9348	9354	9361	9367	9373	9379	9385	9391	0,9397	20°	1	2	3
	60′	54′	48′	42′	36′	30′	24′	18′	12′	6′	0′	A	1′	2′	3′

Косинуси

4. Визначте лінійну швидкість обертання м. Стамбул (Туреччина), використавши довідковий матеріал попереднього завдання:

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 10. Порівняйте кутову і лінійну швидкості м. Глухів і м. Стамбул. Зробіть необхідні висновки:

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 11. За картою часових поясів:

а) визначте поясний час у Києві, якщо в Пекіні поясний час у даний момент 9-та година ранку: _____
_____
_____
_____

б) визначте поясний час у Токіо, якщо у Варшаві поясний час у даний момент 15-та година дня: _____
_____
_____
_____

Завдання 12. За картою часових поясів (див. Завдання 11) і картою України (див. Завдання 13) визначте поясний і місцевий час у різних містах:

Довідковий матеріал. Для переведення місцевого часу в поясний і навпаки служить формула: Тп = Тм + n – L, де Тп – поясний час; Тм – місцевий середній час; n – номер поясу; L – географічна довгота, виражена в годинній мірі. Поясний час дорівнює всесвітньому плюс номер поясу. Наприклад: у Варшаві місцевий час 14 год. Розташований він на 21º сх. д. (перший часовий пояс). Необхідно місцевий час Варшави перевести в поясний. Тп = 14 год + 1 – (21 × 4 хв) = 14 год + 1 – 84 хв = 15 год – 1 год 24 хв = 13 год 36 хв.

а) визначте поясний час у м. Черкаси, якщо місцевий час становить 8 год:
_____
_____
_____
_____

в) визначте місцевий час у м. Львів, якщо поясний час становить 18 год:
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 13. Дайте відповідь на запитання:

- де на території України співпадає значення поясного і місцевого часу?

_____
_____
_____

Завдання 14. Перегляньте й опрацюйте відеофільм «Рух Землі навколо Сонця» за посиланням https://drive.google.com/file/d/17wbLkRvZStmHrrrq4dZDsLifespzpGMC/view?usp=sharing.

Дайте відповідь на запитання:

- які причини зміни пір року на Землі?

_____
_____
_____

Завдання 15. Дізнайтеся:

- як називається прилад, зображений на рисунку;
- хто і коли його виготовив;
- для чого він використовується:

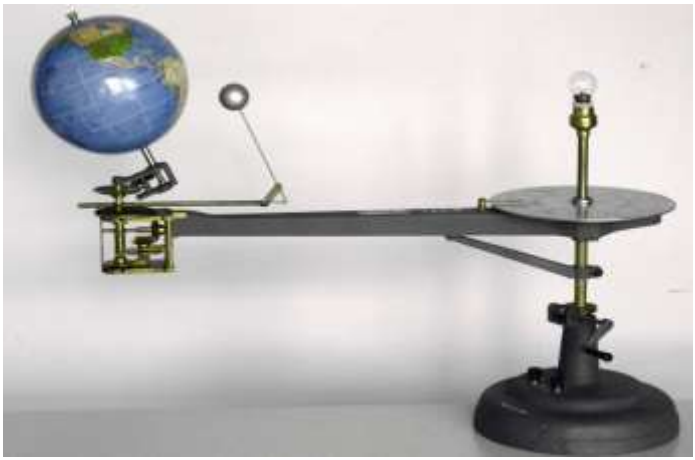

_____
_____
_____
_____

Завдання 16. Визначте висоту Сонця над горизонтом у м. Глухів в дні весняного і осіннього рівнодення і зимового і літнього сонцестояння:

Довідковий матеріал.

- Висоту Сонця над горизонтом в дні весняного і осіннього рівнодення визначають за формулою:

$h_{Сонця} = 90^{o} - \phi$,

де φ – широта даного пункту в градусній мірі.

- Висоту Сонця над горизонтом в день літнього сонцестояння визначають за формулою:

$h_{Сонця} = 90^{o} - \phi + 23^{o}27'$,

де φ – широта даного пункту в градусній мірі.

- Висоту Сонця над горизонтом в день зимового сонцестояння визначають за формулою:

$h_{Сонця} = 90^{o} - \phi - 23^{o}27'$,

де φ – широта даного пункту в градусній мірі.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 17. У доступних інформаційних джерелах знайдіть цікаву інформацію про давні календарі/календарі різних народів/країн:

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *Перелічіть назви форм Землі.*
2. *Чим відрізняється еліпсоїдна форма Землі від геоїдної?*
3. *Яке географічне значення мають форма і розміри Землі?*
4. *Які внутрішні оболонки має Земля?*
5. *Назвіть географічні наслідки руху Землі навколо своєї осі.*
6. *Схарактеризуйте рух Землі навколо Сонця.*
7. *У чому полягає відмінність між місцевим і поясним часом?*

МОДУЛЬ 2

Тема 5. ЗОБРАЖЕННЯ ЗЕМНОЇ ПОВЕРХНІ

Мета: удосконалити знання про особливості плану, карти, глобусу, їхні умовні позначення; навчитися визначати типи карт, масштаби планів і карт; вимірювати відстані на плані, карті, глобусі; визначати координати різних об'єктів, читати карти за допомогою умовних знаків; складати топографічні диктанти для учнів.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Поняття про план і карту. Спільні й відмінні ознаки плану і карти.
2. Масштаб. Види масштабу. Значення масштабу.
3. Типи карт за величиною масштабу, розміром зображеної території, змістом, призначенням.
4. Умовні знаки плану і карти.
5. Градусна сітка карти.
6. Географічні координати.
7. Картографічні проєкції.
8. Глобус, його особливості.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- план _____

_____

_____

_____

- карта_____
_____
_____
_____
- масштаб _____
_____
_____
_____
- градусна сітка _____
_____
_____
_____
_____
- географічні координати _____
_____
_____
_____
_____
- географічна широта_____
_____
_____
_____
- географічна довгота _____
_____
_____
_____
_____
- картографічна проєкція _____
_____
_____
_____
_____
- глобус_____
_____
_____
_____

Завдання 2. За планом місцевості визначте відстань (у метрах):

а) від вітряка до будинка лісника

_____
_____

б) від будинка лісника до пристані на р. Біла

_____
_____

Завдання 3. Заповніть таблицю, зазначивши спільні й відмінні характеристики плану і карти:

Спільні ознаки	Відмінні ознаки

Завдання 4. Заповніть схему, вказавши математичні й географічні елементи географічної карти:

Завдання 5. Зазначте види масштабу і дайте їм визначення, заповнивши таблицю:

		Види масштабу	

Завдання 6. Переведіть числовий масштаб в іменований:

а) 1 : 300 000

_____

б) 1: 20 000 000

_____

в) 1 : 500

_____

Завдання 7. Переведіть іменований масштаб у числовий:

а) в 1 см 600 м

_____

б) в 1 см 5 км

_____

в) в 1 см 30 км

_____

Завдання 8. До яких карт за розмірами зображеної території належать карти на рис. 1 і рис 2:

Рис.1_____

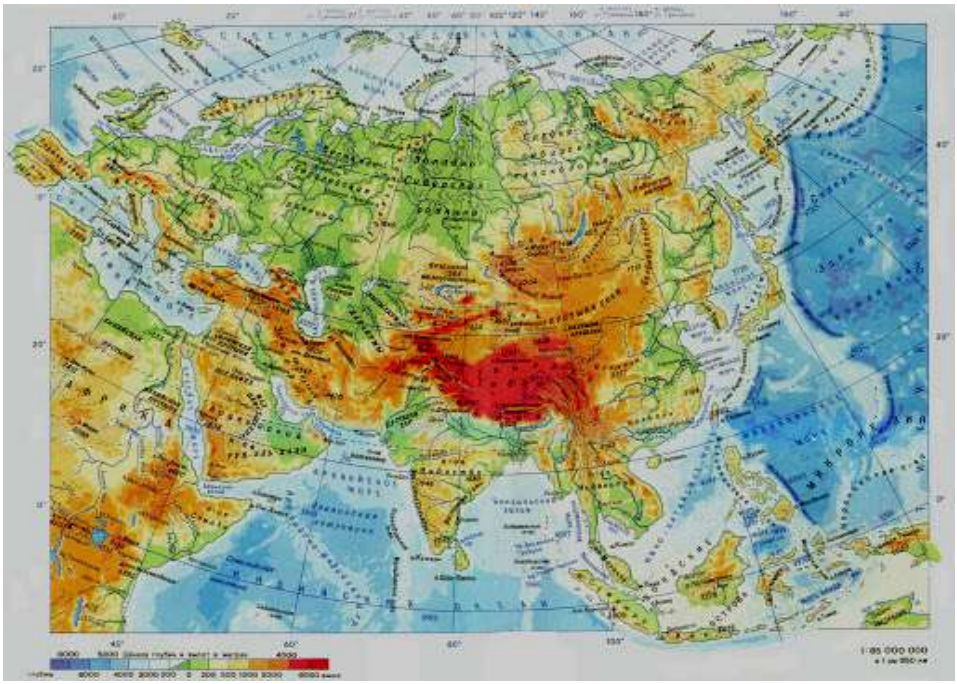

Рис.2_____

Завдання 9. До яких карт за змістом належать карти на рис.1 і рис. 2:

Рис. 1 _____

Рис. 2 _____

Завдання 10. Замініть топографічні знаки словами, записавши повний текст:

Від станції наш шлях пролягав по до 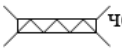 через

Потім пішли , де нам зустрілося 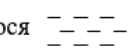 і . Увечері

ми увійшли до , пройшли 2 км і біля *ліс*н.

зробили привал.

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 11. Створіть текст з умовними знаками для учнів:

_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 12. Заповніть таблицю, схарактеризувавши типи карти (дивіться *Атлас-хрестоматія. Загальна географія. 6 клас* (посилання: https://znayshov.com/Books/Details/heohrafiia/6klas/atlas_6_kl_heohraf_khmara/1654):

Назва карти	**Типи карт атласу**			
	за величиною масштабу	**за розмірами зображеної території**	**за змістом**	**за призначенням**
Стор. 21				
Стор. 22-23				
Стор. 24-25				

Стор. 31				

Завдання 13. З'ясуйте назву зображеного приладу, його призначення, а також прізвище винахідника:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 14. Дайте відповіді на запитання:

а) яка паралель є найдовшою: _____
_____
_____

б) який меридіан є найдовшим: _____
_____
_____

в) що таке географічні полюси: _____
_____
_____

г) чи однакову довжину мають паралелі на глобусі: _____
_____
_____

д) чи однакову довжину мають меридіани на глобусі: _____
_____
_____

Завдання 15. За фізичною картою світу визначте координати об'єктів:

а) м. Пекін: _____
_____
_____

б) м. Сантьяго: _____
_____
_____

в) водоспад Вікторія (Африка): _____
_____
_____

г) гора Мак-Кінлі (Північна Америка): _____
_____
_____

д) острів Петра I (Антарктида): _____
_____
_____

Завдання 16. За фізичною картою світу визначте об'єкти за координатами:

а) 32°39'пд. ш., 70°00'зх. д.: _____
_____
_____

б) 35°42' пн. ш., 51°25'сх. д.: _____
_____
_____

в) 43°05' пн. ш., 79°04'зх. д.: _____
_____
_____

г) 33°52'пд. ш., 151°12'сх.д.: _____
_____
_____

Завдання 17. З'ясуйте проєкції карт, зображених на рис. 1, рис. 2, рис. 3:

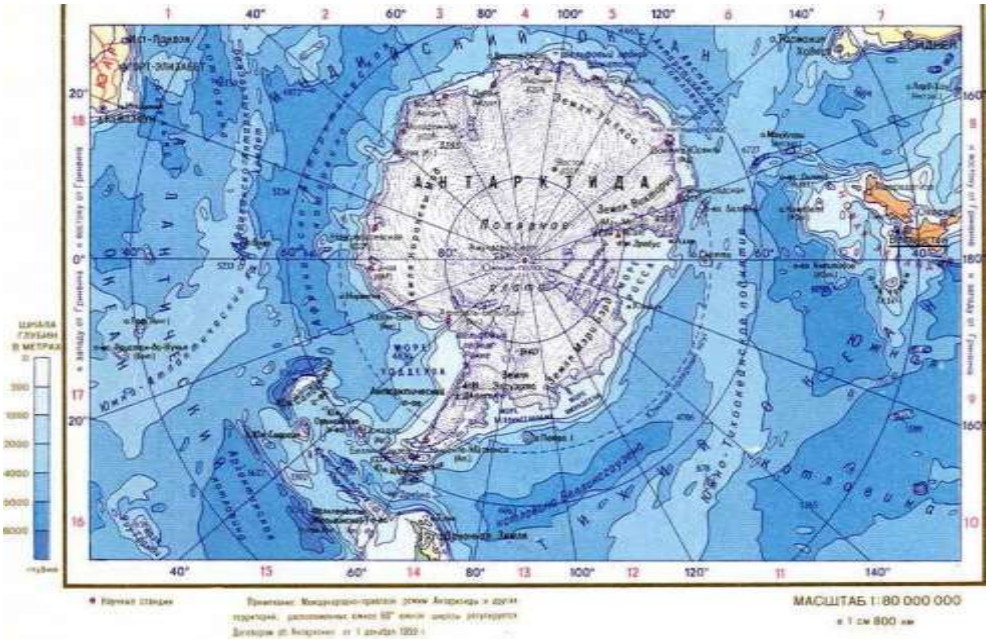

Рис.1_____

Рис.2_____

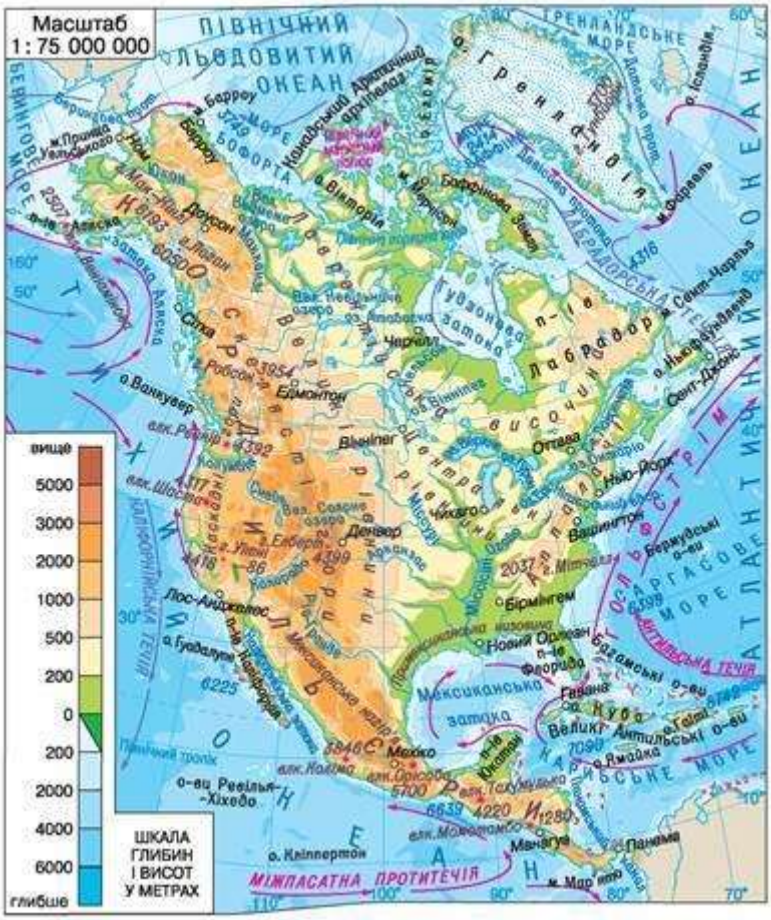

Рис.3_____

Завдання 18. Дайте відповідь на запитання:

- в якій проєкції створюються карти України?

_____
_____
_____

Завдання 19. Дізнайтеся, якими способами вимірюють відстані між об'єктами на глобусі:

_____
_____

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 20. Схарактеризуйте переваги і недоліки глобуса в порівнянні з картою:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 21. У доступних інформаційних джерелах знайдіть цікаву інформацію про давні або сучасні глобуси:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *Чим відрізняється план від карти?*

2. *Які є види масштабу?*
3. *З яких елементів складається градусна сітка?*
4. *Яке значення мають географічні координати?*
5. *За якими показниками розрізняються географічні карти?*
6. *Що таке легенда карти?*
7. *Доведіть, що карта є моделлю дійсності.*
8. *Які особливості має глобус?*

МОДУЛЬ 3

Тема 6. ЛІТОСФЕРА. ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ПРОЦЕСИ, ЩО ЗМІНЮЮТЬ ПОВЕРХНЮ ПЛАНЕТИ

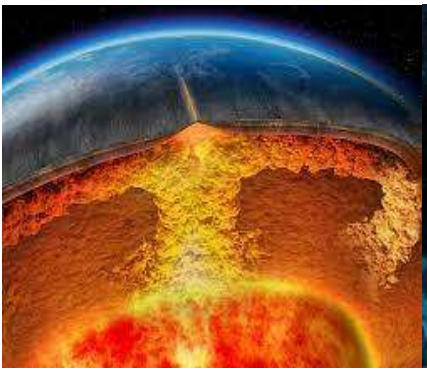

Мета: розширити поняття про літосферу, її значення в географічній оболонці Землі, систематизувати знання про внутрішні й зовнішні процеси, які відбуваються на поверхні літосфери і в її надрах.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Речовина земної кори.
2. Термічний режим земної кори.
3. Внутрішні й зовнішні процеси, що змінюють поверхню Землі.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- літосфера_____
_____
_____
- земна кора_____
_____
_____
_____
- геотермічний ступінь_____
_____
_____
- геотермічний градієнт_____
_____
_____

- ендогенні процеси_____
_____
_____
- екзогенні процеси_____
_____
_____
- платформа _____
_____
_____
- геосинкліналь_____
_____
_____

Завдання 2. Заповніть схему типів і шарів земної кори:

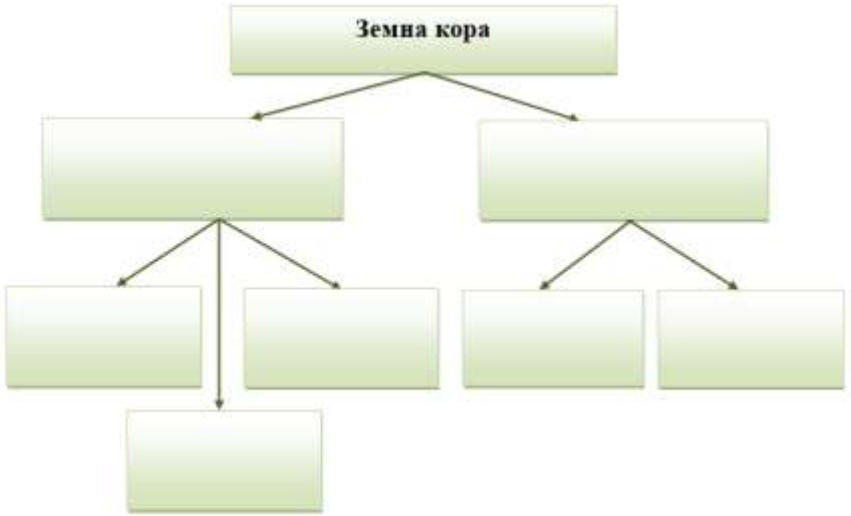

Завдання 3. У таблиці «Геодинамічні процеси Землі» зазначте ендогенні й екзогенні процеси Землі:

Геодинамічні процеси Землі	
Ендогенні процеси	***Екзогенні процеси***

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *Назвіть типи земної кори.*
2. *У чому полягає відмінність між геотермічним ступенем і геотермічним градієнтом?*
3. *Які процеси називаються ендогенними?*
4. *Схарактеризуйте сутність теорії нової глобальної тектоніки.*
5. *Наведіть приклади екзогенних процесів.*
6. *Що таке вивітрювання?*

Тема 7. РЕЛЬЄФ ЗЕМЛІ

Мета: ознайомитися з класифікаціями форм рельєфу, поглибити знання про планетарні форми рельєфу, рельєф суходолу і дна Світового океану.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Поняття про рельєф і його значення для географічної оболонки.
2. Планетарні форми рельєфу.
3. Рельєф суходолу.
4. Рельєф дна Світового океану.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- рельєф_____
_____
_____
_____
- геоморфологія_____
_____
_____
_____
- гора_____
_____
_____
_____
- рівнина_____
_____
_____

_____

- гравітаційні форми рельєфу _____
_____
_____
_____

- флювіальні форми рельєфу _____
_____
_____
_____

- еолові форми рельєфу _____
_____
_____
_____

- карстові форми рельєфу_____
_____
_____
_____

- льодовикові форми рельєфу _____
_____
_____
_____

- мерзлотні форми рельєфу _____
_____
_____
_____

Завдання 2. Заповніть схему класифікацій форм рельєфу за певними ознаками:

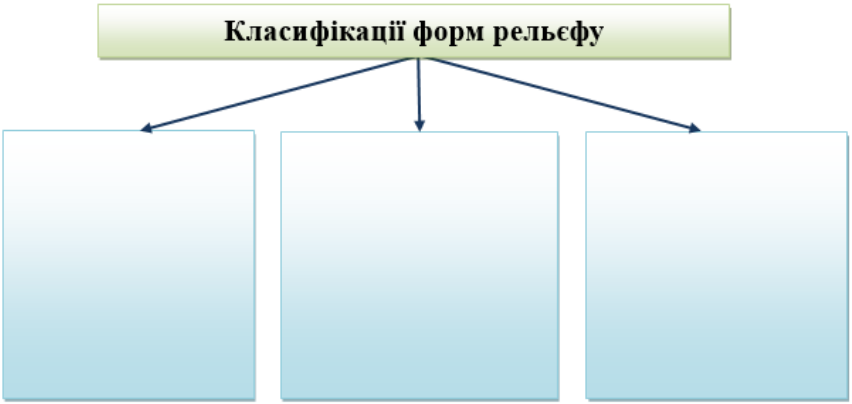

Завдання 3. За рисунками опишіть форми рельєфу за морфологічними ознаками, морфометричними характеристиками і генезисом:

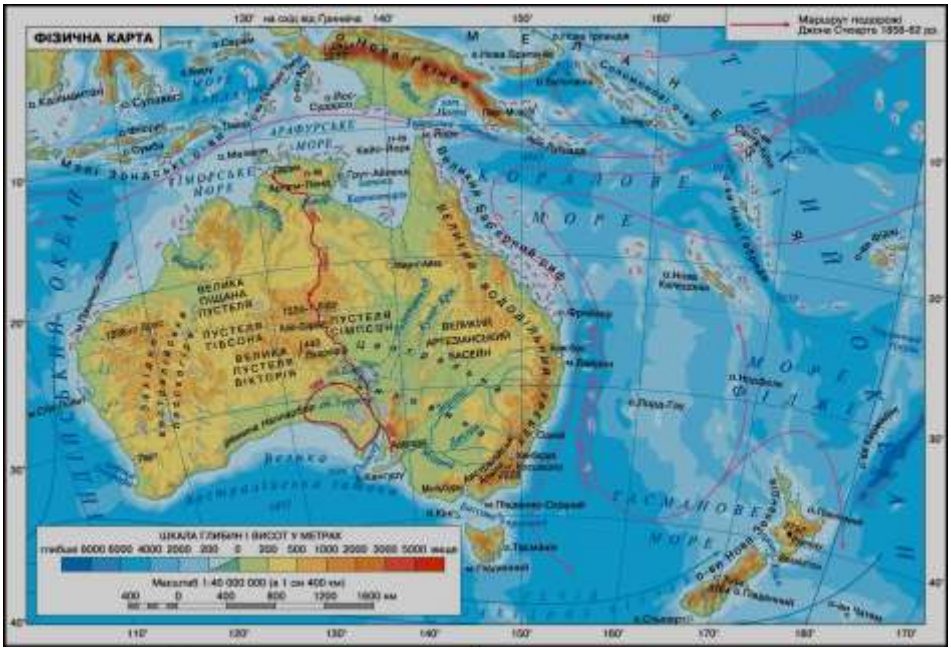

Рис.1 (материк Австралія)

- Морфологічна характеристика:_____
_____
_____
_____

- Морфометрична характеристика:_____
_____
_____
_____

- Генезис:_____
_____
_____
_____

Рис. 2 (вулканічне/кратерне озеро)

- Морфологічна характеристика:_____
_____
_____
_____
- Морфометрична характеристика:_____
_____
_____
_____
- Генезис:_____
_____
_____
_____

Рис. 3 (пагорб)

- Морфологічна характеристика:_____
_____
_____
_____
- Морфометрична характеристика:_____
_____
_____
_____
- Генезис:_____
_____
_____
_____

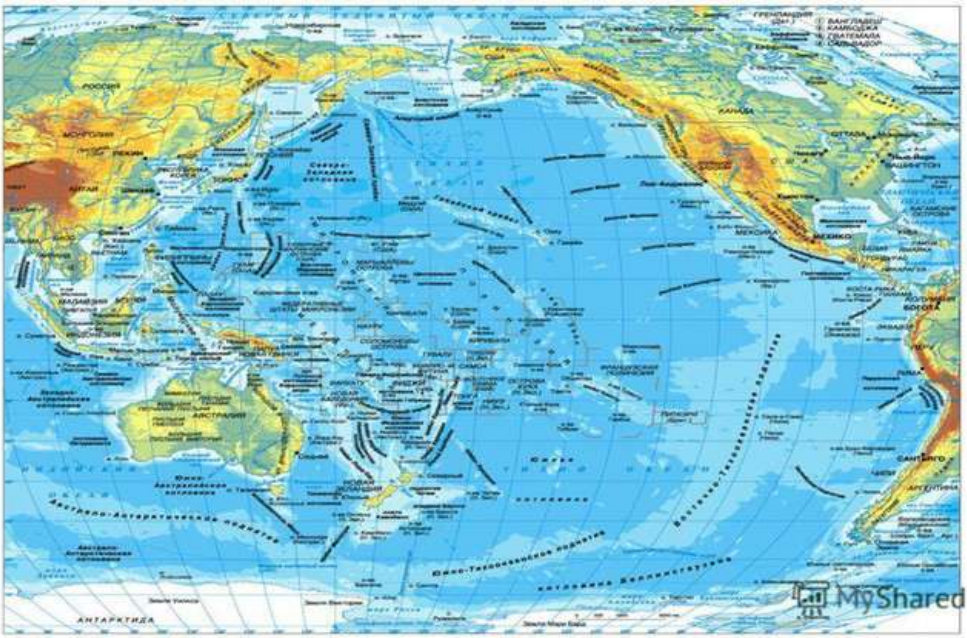

Рис. 4 (Тихий океан)

- Морфологічна характеристика:_____
_____
_____
_____
- Морфометрична характеристика:_____

_____
_____
_____

- Генезис:_____
_____
_____
_____

Завдання 4. Доведіть, що материки й океани є антиподами:
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 5. Зазначте елементи гори, зображені на рисунку:

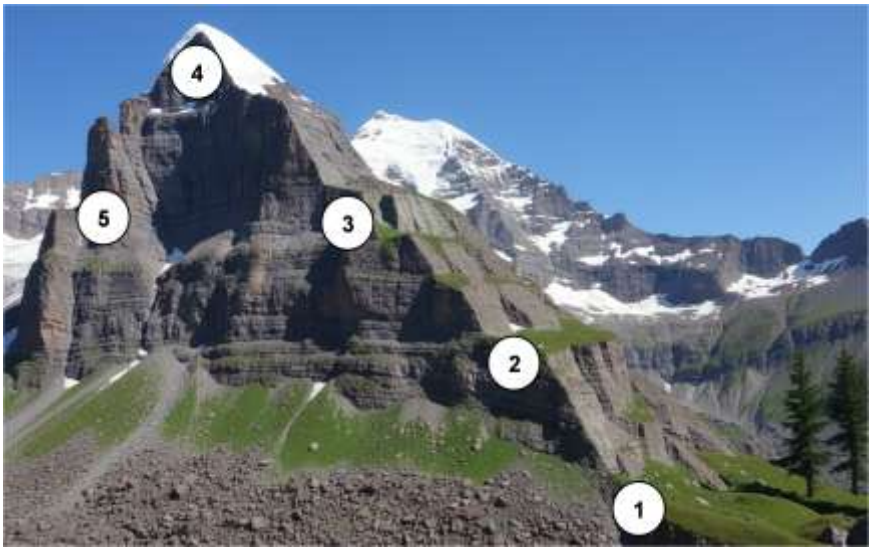

1 _____
2 _____
3 _____
4 _____
5 _____

Завдання 6. Заповніть таблицю «Характеристика гір»:

Характеристика гір				
елементи гори	***форма вершини***	***висота***	***тектонічна будова***	***походження***

Завдання 7. Схарактеризуйте Українські Карпати і Кримські гори, заповнивши таблицю:

Назва гір	**Місцезна-ходження**	**Висота**	**Геологічна будова**	**Походження**	**Вік (час утворення)**
Українські Карпати					
Кримські гори					

Завдання 8. Дайте відповідь на запитання: чи правильним є твердження: високі гори – це молоді за віком гори, а низькі – старі? Обґрунтуйте відповідь:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 9. Заповніть таблицю «Характеристика рівнин»:

Характеристика рівнин		
форма поверхні	***висота над рівнем моря***	***походження***

Завдання 10. Схарактеризуйте Причорноморську низовину і Подільську височину, заповнивши таблицю:

Назва рівнини	**Місцезнаходження**	**Висота над рівнем моря**	**Походження**
Причорноморська низовина			
Подільська височина			

Завдання 11. Зазначте типи морфоскульптури, зображені на рисунках:

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 5

Рис. 6

Рис. 7 Рис. 8

Рис. 1 _____

Рис. 2 _____

Рис. 3 _____

Рис. 4 _____

Рис. 5 _____

Рис. 6 _____

Рис. 7 _____

Рис. 8 _____

Завдання 12. Заповніть схему «Рельєф дна Світового океану»:

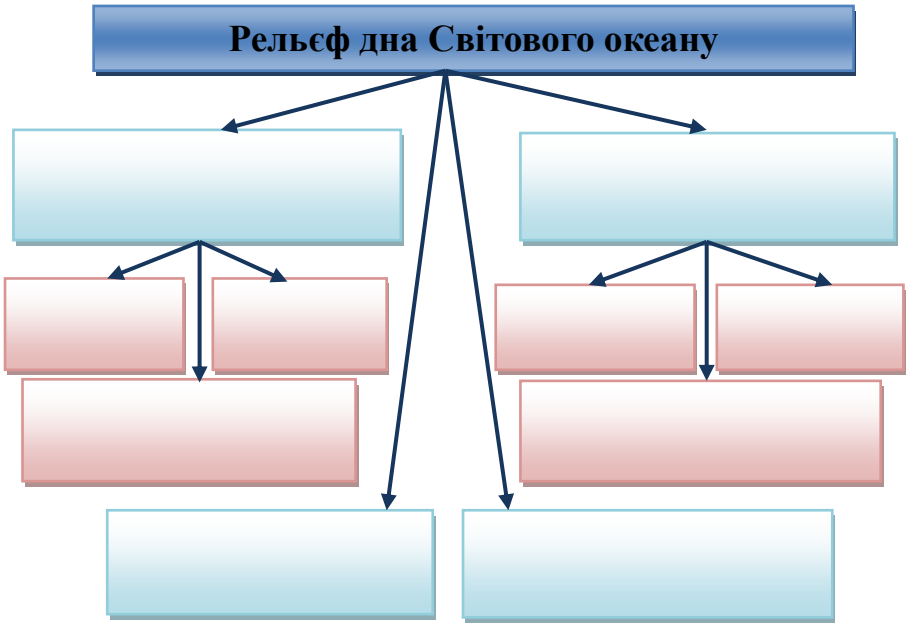

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *За якими ознаками класифікують форми рельєфу?*
2. *Схарактеризуйте планетарні форми рельєфу.*
3. *Як розрізняються гори за висотою і походженням?*
4. *Які є рівнини за висотою і походженням?*
5. *Перелічіть основні типи морфоскульптури.*
6. *Назвіть елементи рельєфу дна океану.*

Тема 8. АТМОСФЕРА ЗЕМЛІ

Мета: розширити знання про склад і будову атмосфери, динамічні процеси, що відбуваються в різних шарах атмосфери; розвивати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між атмосферними явищами і процесами, які відбуваються в інших оболонках Землі.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Атмосфера, її значення в географічній оболонці. Зв'язок атмосфери з іншими оболонками планети.
2. Склад і будова атмосфери.
3. Сонячна радіація, її склад, види, закономірності розподілу на земній поверхні.
4. Тепловий режим земної поверхні (ґрунт, вода).
5. Теплові явища в атмосфері.
6. Температурний режим повітря.
7. Теплові пояси Землі.
8. Вода в атмосфері. Абсолютна й відносна вологість. Конденсація й сублімація водяної пари на поверхні предметів і у вільній атмосфері.
9. Опади. Види опадів. Закономірності їхнього розподілу на Землі.
10. Атмосферний тиск. Закономірності розподілу атмосферного тиску на Землі.
11. Циркуляція атмосфери. Вітер, його характеристики. Типи вітрів.
12. Погода. Фактори, що впливають на формування погоди.
13. Клімат. Типи клімату.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- атмосфера_____
_____
_____

- сонячна радіація _____
- турбулентне перемішування _____
- теплова конвекція _____
- інверсія температури _____
- ізотерми_____
- теплові пояси _____
- абсолютна вологість _____
- відносна вологість _____
- конденсація_____
- сублімація_____

- туман_____
_____
_____
_____
- хмари_____
_____
_____
_____
- атмосферні опади _____
_____
_____
_____
- ізогієти_____
_____
_____
_____
- атмосферний тиск
_____
_____
_____
_____
- ізобари_____
_____
_____
_____
- баричний максимум
_____
_____
_____
_____
- баричний мінімум
_____
_____
_____
_____
- центри дії атмосфери _____
_____
_____
_____
- вітер_____
_____
_____
_____

- баричний закон вітру _____
_____
_____
_____
- циклон_____
_____
_____
_____
- антициклон_____
_____
_____
_____
- погода_____
_____
_____
_____
- атмосферний фронт _____
_____
_____
_____
- клімат_____
_____
_____
_____
- кліматичний пояс _____
_____
_____
_____

Завдання 2. Заповніть таблицю «Будова атмосфери Землі»:

Будова атмосфери Землі		
Назва шару атмосфери	***Висота, км***	***Коротка характеристика основних властивостей***

Завдання 3. Накресліть схему розподілу сонячної радіації в атмосфері і на земній поверхні і зробіть необхідні підписи (вид сонячної радіації і кількість у відсотках):

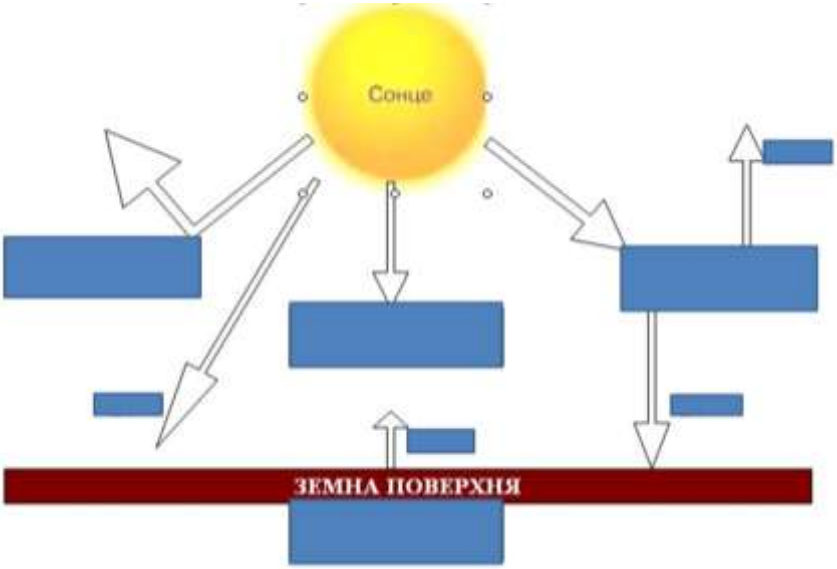

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 4. Дайте відповідь на запитання:

- якими були б умови освітленості на нашій планеті, якщо б не існувало розсіяної сонячної радіації?

_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 5. Дайте відповідь на запитання:

- чому тепловий режим водойм відрізняється від теплового режиму ґрунтового покриву?

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 6. Розв'яжіть задачі:

а) на рівні моря температура становить +18°С. Яка температура буде на висоті 900 м?

_____
_____
_____
_____

б) у горах на висоті 2000 м температура становить -3,2°С. Яка температура буде на висоті 600 м?

_____
_____
_____
_____

в) на висоті 500 м температура становить +21,2°С. На яку висоту потрібно піднятися, щоб термометр показував +5°С? -4°С?

_____
_____
_____
_____

Завдання 7. Заповніть схему, зазначивши головні фактори, від яких залежить розподіл температури повітря на Землі:

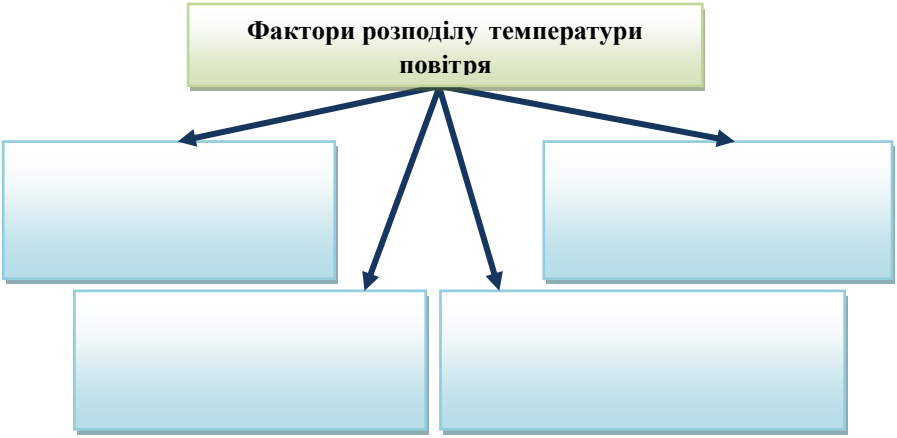

Завдання 8. Дізнайтеся і запишіть, де і коли була зафіксована найвища і найнижча температура повітря на Землі:

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання:

а) яку систему відліку температури повітря застосовують в Україні? Ким вона була запропонована?

_____
_____
_____

б) хто і коли виготовив перший термометр?

_____
_____
_____

в) які термометри використовуються для вимірювання високих температур повітря?

_____
_____
_____

г) які термометри використовуюся для вимірювання низьких температур повітря?

_____
_____
_____

Завдання 10. Заповніть таблицю «Прилади для вимірювання температури повітря», зробивши короткий опис приладів:

Прилади для вимірювання температури повітря	
Назва приладу	***Короткий опис***
Термометр строковий	
Термометр максимальний	
Термометр мінімальний	
Термограф	

Завдання 11. З'ясуйте назви і коротко схарактеризуйте прилади для визначення абсолютної і відносної вологості повітря:

Рис. 1

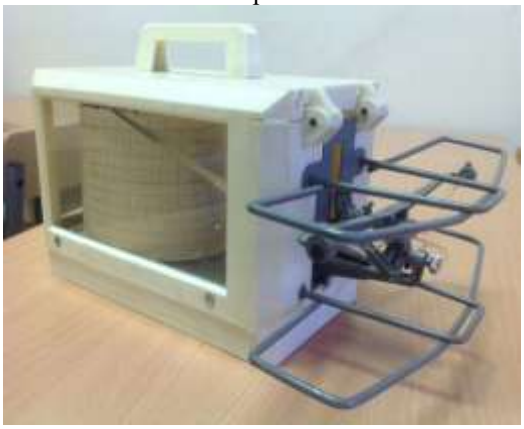

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 1_____

Рис. 2 _____

Рис. 3 _____

_____
_____

Рис. 4 _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 12. З’ясуйте, які явища зображені на рисунках і як вони утворюються:

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

Рис.1_____
_____
_____
Рис.2_____
_____
_____
Рис.3_____
_____
_____
Рис.4_____
_____
_____

Завдання 13. Поясніть, чому роса утворюється в літній період року, а іній навесні й восени?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 14. Заповніть схему класифікації туманів за умовами утворення:

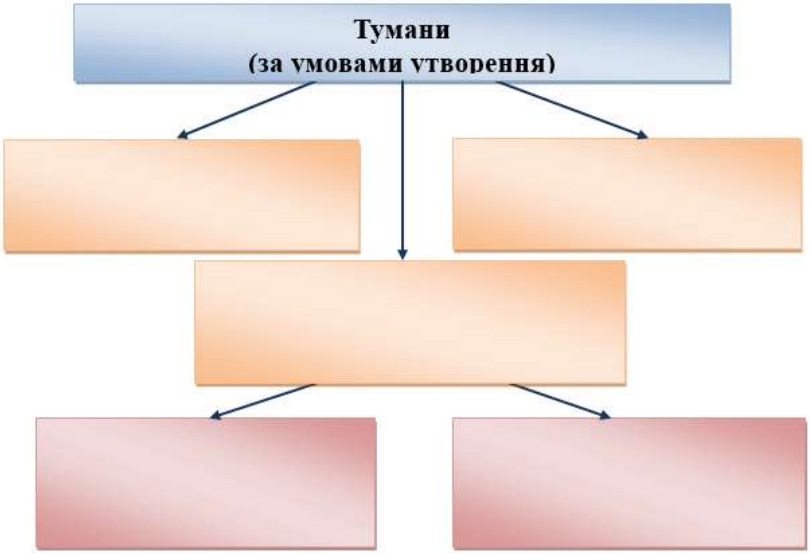

Завдання 15. Заповніть схему класифікації хмар за різними ознаками:

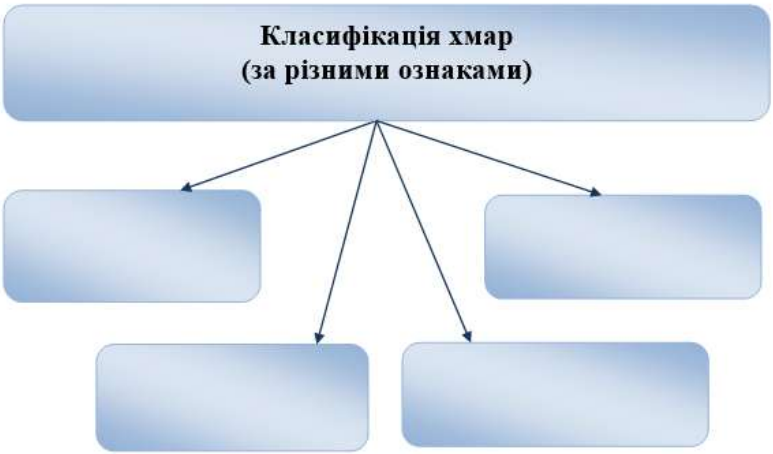

Завдання 16. За рисунками визначте тип хмар і висоту, на якій вони утворюються:

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 1_____
Рис. 2_____
Рис. 3_____

Завдання 17. Дайте відповідь на запитання:

- що спільне між туманами і хмарами?

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 18. Схарактеризуйте основні види опадів, заповнивши таблицю:

Вид опадів	Характеристика
дощ	
мряка	
сніг	
льодяна крупа	
снігова крупа	
град	

Завдання 19. З'ясуйте, якими приладами вимірюють кількість опадів, і схарактеризуйте їх:

Рис. 1

Рис.2

Рис. 3

Рис. 4

Рис.1_____
_____
_____
_____
_____
Рис.2_____
_____
_____
_____
_____
Рис.3_____
_____
_____
_____
_____
Рис.4_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 20. Визначте величину атмосферного тиску, якщо в тропосфері з підняттям на кожні 100 м тиск знижується приблизно на 10 мм рт. ст.:

а) атмосферний тиск на висоті 200 м становить 746 мм рт. ст. Який тиск буде на висоті 650 м?

_____
_____
_____

б) атмосферний тиск на висоті 2050 м становить 540 мм рт. ст. Який тиск буде на висоті 1000 м?

_____
_____
_____

в) на рівні моря тиск становить 760 мм рт. ст. На яку висоту необхідно піднятися, щоб тиск становив 725 мм рт. ст.? 600 мм рт. ст.?

_____
_____
_____

Завдання 21. За рисунками визначте прилади для вимірювання атмосферного тиску і коротко схарактеризуйте їх:

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Рис.1_____
_____
_____
_____
_____
Рис.2_____
_____
_____

Рис.3

Завдання 22. На рисунках:
А) позначте стрілкою напрямок вітру;
Б) зазначте положення з найбільшою силою вітру;
В) зазначте положення з найменшою силою вітру:

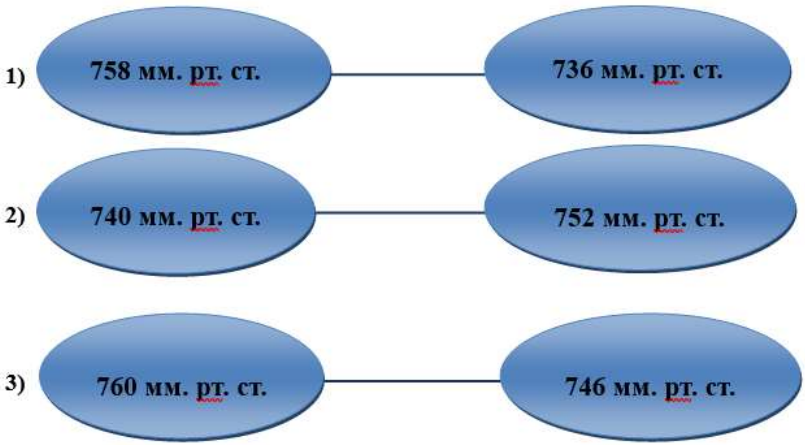

Завдання 23. Заповніть схему «Основні типи вітрів»:

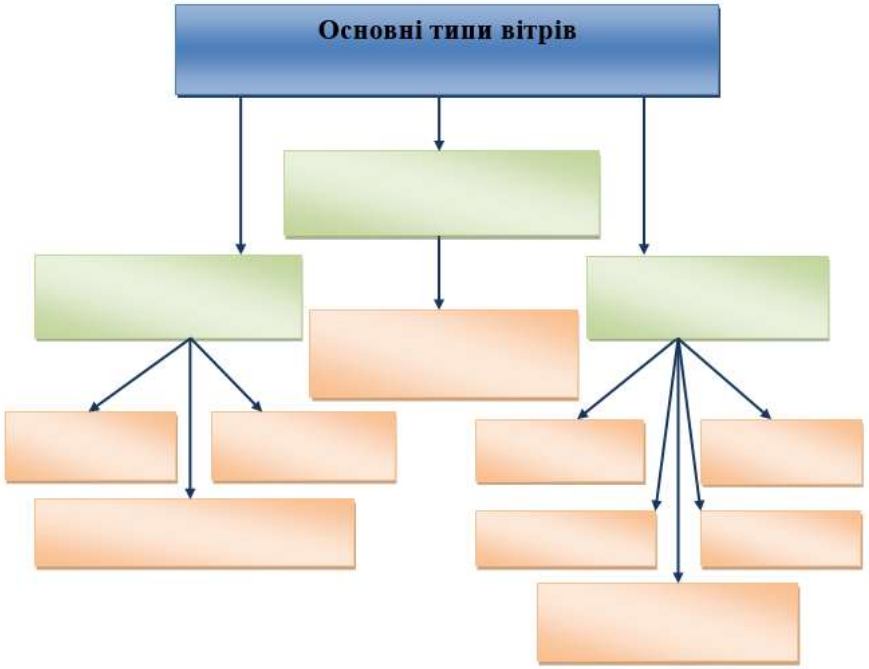

Завдання 24. Дайте відповіді на запитання:

а) яка причина відхилення напрямку руху планетарних вітрів?

_____
_____

б) чому мусони змінюють свій напрямок за сезонами року?

_____
_____

в) як людина використовує енергію вітру?

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 25. Схарактеризуйте прилади для визначення напрямку, швидкості й сили вітру:

Рис.1

Рис.2

Рис.3

Рис. 4

Рис.1_____
_____
_____
_____
_____
_____
Рис.2_____
_____
_____
_____
_____
_____
Рис.3_____
_____
_____
_____
_____
_____
Рис.4_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 26. За рисунками визначте схематичне зображення антициклону і циклону. Поясніть відмінність між ними:

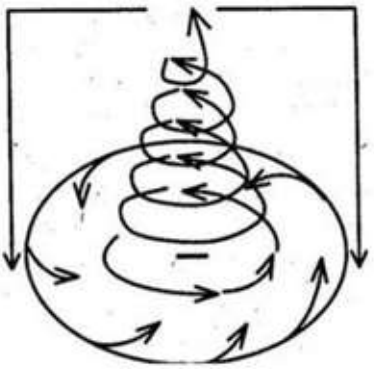

Рис.1

Рис.2

Рис.1_____
_____
_____

Рис.2_____
_____
_____

Завдання 27. За поданими описами спрогнозуйте погоду на наступний день (передбачається несприятлива погода/гарна погода/погіршення погоди):

а) вранці небо було ясне, а вдень з'явилися невеликі, білі, чітко окреслені купчасті хмари, які до вечора розсіялися, атмосферний тиск почав зростати
_____
_____

б) атмосферний тиск протягом дня знижувався, посилилися пориви вітру, амплітуда між денною й нічною температурою повітря була незначною
_____
_____

в) західна частина неба під вечір набула червоного кольору, пізно ввечері на траві з'явилася роса
_____
_____

Завдання 28. Як пояснити народну прикмету:
- якщо вранці випала роса – день буде теплим?

_____
_____
_____

Завдання 29. Дайте відповіді на запитання:

а) що таке синоптична карта?
_____
_____
_____
_____

б) висловіть і обґрунтуйте свою думку: чи можна скласти достовірний прогноз погоди за станом рослин і поведінкою тварин?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 30. Заповніть схему факторів, від яких залежить формування клімату:

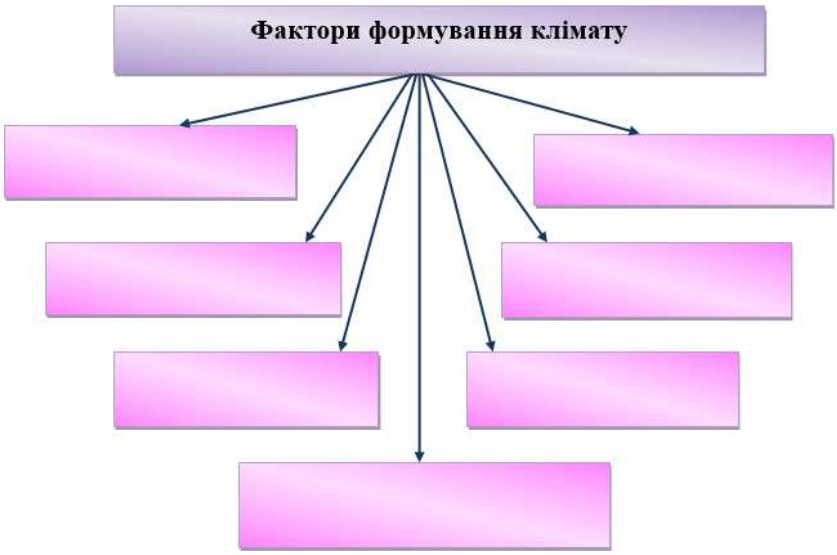

Завдання 31. Визначте, в якому кліматичному поясі розташована територія України і який тип клімату характерний для України:

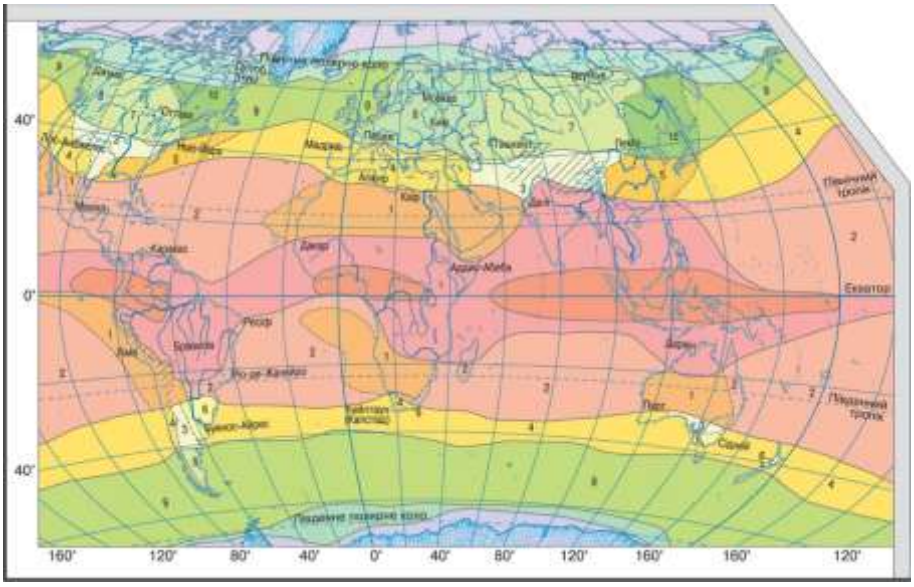

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *Назвіть основні й проміжні шари атмосфери.*
2. *Чому сонячна радіація розподіляється на Землі зонально?*
3. *Від яких факторів залежить температура повітря?*
4. *Які явища утворюються під час конденсації й сублімації водяної пари на поверхні предметів?*
5. *Назвіть типи хмар за висотою і формою.*
6. *Як зображується на кліматичних картах розподіл опадів?*
7. *Назвіть прилади для вимірювання атмосферного тиску.*
8. *Які вітри належать до планетарних? сезонних? місцевих?*
9. *Від яких факторів залежить погода?*
10. *Назвіть кліматичні пояси Землі.*

МОДУЛЬ 4

Тема 9. ГІДРОСФЕРА ЗЕМЛІ

СВІТОВИЙ ОКЕАН

Мета: поглибити знання про основні властивості води, її походження, з'ясувати причини колообігу води, удосконалювати вміння характеризувати особливості Світового океану за фізико-географічними картами.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Поняття про гідросферу. Розподіл води в гідросфері, її зв'язок з іншими оболонками, значення в природі.
2. Властивості води.
3. Походження води на Землі.
4. Колообіг води на Землі.
5. Світовий океан, його поділ.
6. Властивості океанічної води.
7. Рух води у Світовому океані.
8. Океан як середовище життя.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- гідросфера_____
_____
_____
_____
- теплоємність води_____

_____
_____
_____

- теплопровідність води _____
_____
_____
_____

- поверхневий натяг води _____
_____
_____
_____

- колообіг води _____
_____
_____
_____

- Світовий океан _____
_____
_____
_____

- море_____
_____
_____
_____

- затока океанічна/морська _____
_____
_____
_____

- протока океанічна/морська _____
_____
_____
_____

Завдання 2. Схарактеризуйте властивості води, заповнивши таблицю:

Характеристика властивостей води	
Властивості води	***Характеристика***

…….	

Завдання 3. Поміркуйте і дайте відповідь на запитання:

- чому в морі плавати легше, ніж у річці?

_____
_____
_____
_____

Завдання 4. Зазначте елементи колообігу води, позначені на рисунку цифрами:

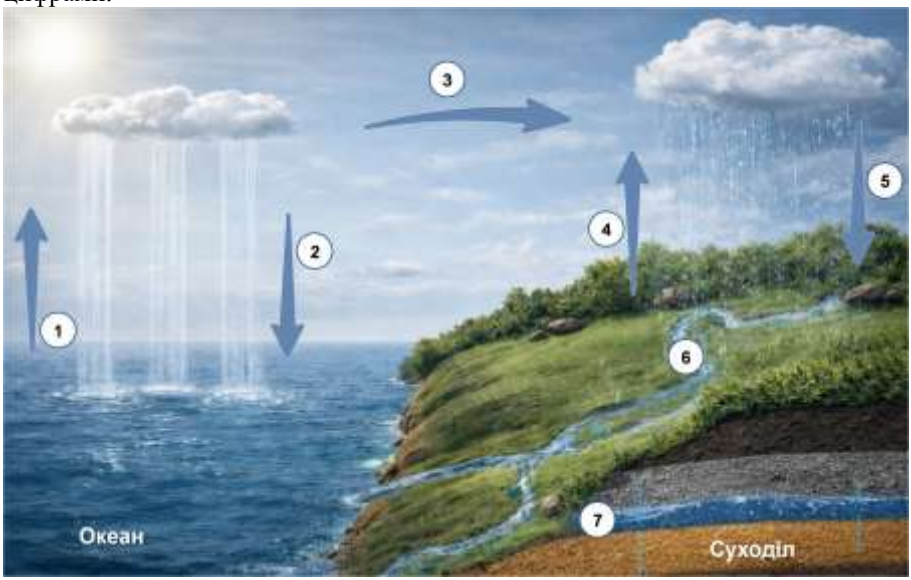

1 _____
2 _____
3 _____
4 _____
5 _____
6 _____
7 _____

Завдання 5. Дайте відповідь на запитання:

- які головні причини колообігу води в природі?

_____
_____
_____

Завдання 6. Висловіть свою думку:

- якою була б природа Землі, якщо б не відбувався колообіг води?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 7. Поміркуйте над запитанням:

- якою була б природа Землі, якби площа Світового океану була б в кілька разів меншою, ніж сучасна?

_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 8. Накресліть схему поділу Світового океану:

Завдання 9. З'ясуйте назву морів, позначених на рисунках 1 і 2 червоним кольором, на рисунках 3 і 4 – синім кольором, і вкажіть, до яких типів за розташуванням вони належать:

Рис. 1

Рис.2

Рис.3

Рис.4

Рис.1_____
_____

Рис.2_____
_____

Рис.3_____
_____

Рис.4_____
_____

Завдання 10. Заповніть схему рухів води в океані:

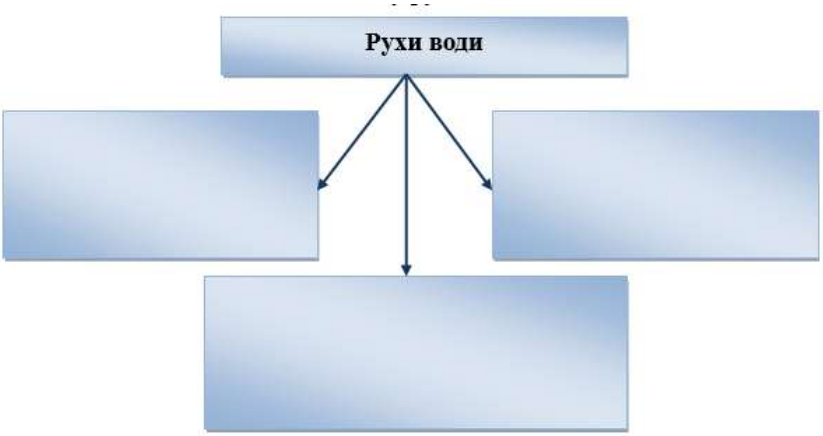

Завдання 11. За описами визначте явища, які спостерігаються в океанах і морях, і вкажіть їхні причини:

а) *На поверхні її можна помітити лише по легких брижах або по дрейфу морських водоростей. Це нестримний потік, невидима річка, прокладена крізь солоні простори. Вона не має берегів, іноді вона темніша, холодніша і важча, а іноді вона світліша, тепла і швидка.*

_____
_____
_____
_____

б) *Вода повільно звільняє берегову лінію, що досі була прихована. Відкриваються широкі, вологі смуги піску, вкриті візерунками морських хвиль, залишені водоростями та мушлями. Можна побачити равликів, крабів, які швидко ховаються у вологому ґрунті.*

_____
_____

_____
_____

в) *Народження відбувається в таємничій глибині. Вода може швидко й незвичайно відступити, оголюючи дно. Потім із-за горизонту з'являється висока, гладка, чорна стіна води. Вона рухається з неймовірною швидкістю реактивного літака, майже без шуму, лише зі свистом повітря, яке вона жене перед собою.*

_____
_____
_____
_____

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *Перелічіть фізичні властивості води.*
2. *Які головні причини колообігу води в природі?*
3. *Схарактеризуйте моря за місцерозташуванням.*
4. *Який розподіл солоності існує у поверхневих водах океану?*
5. *Які існують види рухів води в океані?*

ВОДИ СУХОДОЛУ

Мета: поглибити знання про основні складники вод суходолу, особливості підземних вод, річок, озер, боліт, льодовиків; навчитися встановлювати взаємозв'язки між водами суходолу, пояснювати їхнє походження, розподіл на Землі.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Підземні води, їхня класифікація, значення.
2. Річка, її частини. Водний режим і живлення річок. Життя в річках. Використання річок.
3. Озера, їхнє походження і класифікація. Органічний світ озер. Значення і використання озер.
4. Болота, їхні типи. Використання боліт.
5. Льодовики. Типи льодовиків.
6. Водосховища.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- гідрогеологія_____
_____
_____
_____
- підземні води _____
_____
_____
_____
- річка_____
_____

- озеро
- болото
- льодовик
- водосховище

Завдання 2. Що зображено на рисунку? Які причини цього явища?

_____
_____

Завдання 3. Дізнайтеся і зазначте, чи є на території України гейзери?

_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 4. Зазначте, які складники річки й річкової системи позначені на рисунку цифрами:

1_____
2_____
3_____
4_____
5_____

Завдання 5. Яке явище, що відбувається на річках, подано в описі:

Це починається несподівано і швидко: після тривалих весняних дощів чи різкого танення снігу вода, що досі смиренно текла у своєму річищі, раптом відчуває надмір сил. Вона наповнюється багряною, каламутною люттю, що несе в собі відтінки землі, глини та змитої зелені. Річка

виходить із берегів, розливаючись на широкі заплави. Вона більше не обмежена: це вже не річка, а тимчасове, безкрає море, що простягається до обрію. Вода піднімається мовчки, але невпинно, як живий, важкий килим, поглинаючи поля, дороги і низько розташовані будівлі.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 6. Заповніть схему:

Завдання 7. З'ясуйте, які річки позначені на контурній карті України, і зазначте їхні назви:

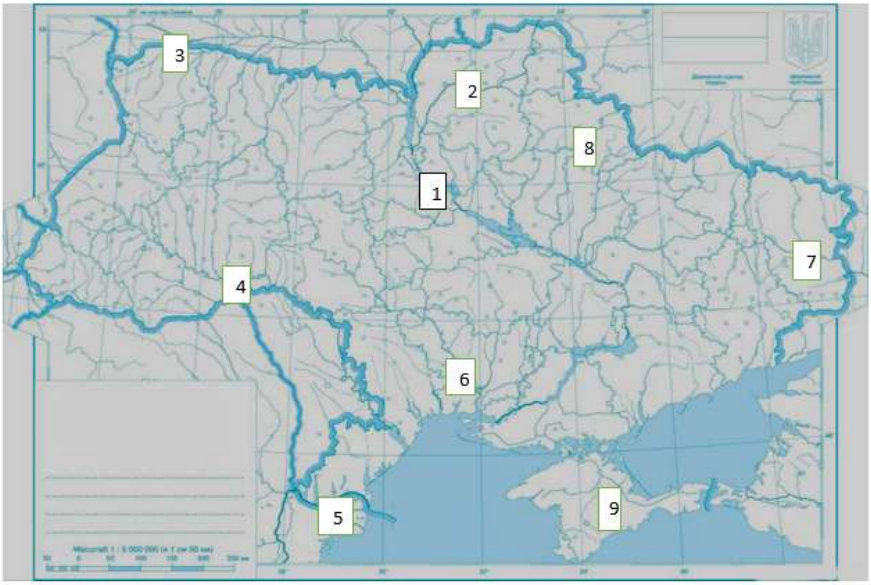

1_____
2_____
3_____
4_____
5_____
6_____
7_____
8_____
9_____

Завдання 8. З'ясуйте, які типи озер за водним балансом показані цифрами 1, 2, 3 на рисунку:

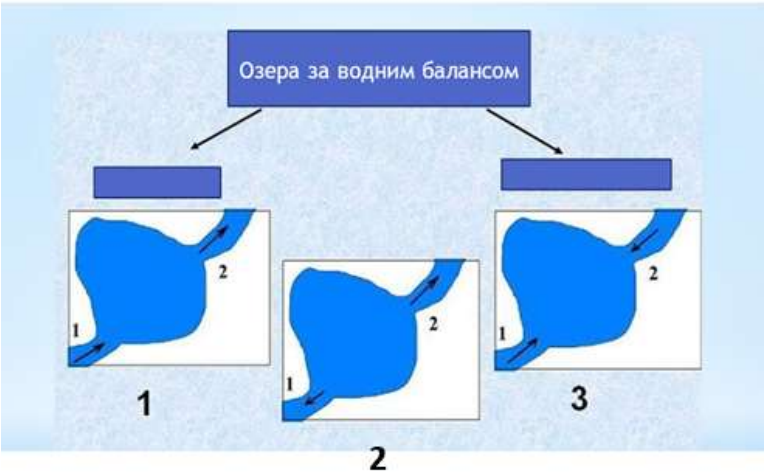

1_____
2_____
3_____

Завдання 9. Заповніть схему «Озера України»:

Завдання 10. З'ясуйте, які озера позначені на контурній карті України, і зазначте назви:

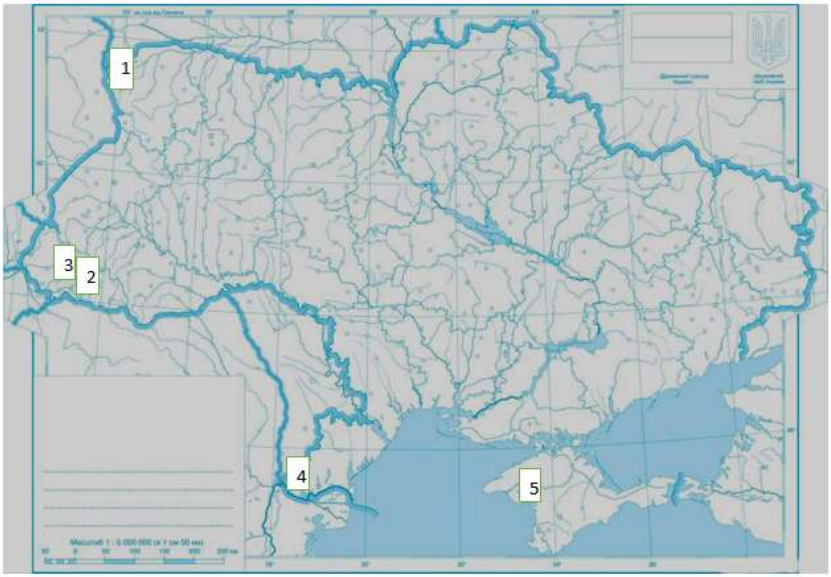

1_____
2_____
3_____
4_____
5_____

Завдання 11. Визначте типи боліт, зображених на рисунках, і з'ясуйте відмінність між ними:

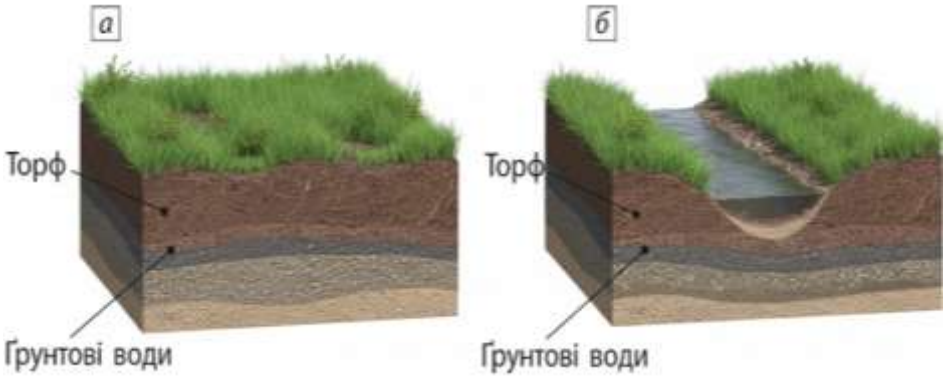

а_____
б_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 12. Дайте відповіді на запитання:

а) в якій частині України найбільше болить і чому?

_____
_____
_____
_____
_____

б) чи потрібно осушувати болота? Відповідь обґрунтуйте:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Завдання 13. Про яке явище йде мова в описі і яка небезпека з ним пов’язана:

Над поверхнею моря він височить, як плаваючий храм або крижана фортеця. Але справжня його велич прихована. Дев'ять десятих його маси лежить під водою, прихована від очей, занурена в холодну темряву. Ця невидима частина робить його нездоланним і небезпечним, надаючи йому непередбачуваної траєкторії та колосальної сили. Він рухається повільно, з неквапливою грацією, ведений глибинними течіями, немов корабель-привид, що не потребує вітрил.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *Які є типи підземних вод за умовами залягання?*
2. *Від чого залежить водний режим і живлення річок?*
3. *Схарактеризуйте озера ендогенного походження.*
4. *Назвіть типи боліт за характером рослинності.*
5. *Яке значення мають льодовики для природи нашої планети?*

ТЕМА 10. БІОСФЕРА ЗЕМЛІ

Мета: поглибити знання про біосферу як складну систему нашої планети, її межі; навчитися встановлювати взаємозв'язки між компонентами біосфери, пояснювати закономірності розвитку біосфери; розширити уявлення про природні пояси і зони Землі.

Теоретичні питання для самопідготовки

1. Поняття про біосферу. Компоненти біосфери.
2. Межі біосфери.
3. Зв'язок біосфери з іншими сферами.
4. Закономірності розвитку біосфери.
5. Природні пояси і зони Землі.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте визначення понять:

- біосфера_____
_____
_____
_____
- цілісність біосфери_____
_____
_____
_____
- колообіг речовин у біосфері_____

_____
_____
_____

- ритмічність_____
_____
_____
_____

- полярна асиметрія_____
_____
_____
_____

- зональність_____
_____
_____
_____

- азональність_____
_____
_____
_____

- географічний пояс_____
_____
_____
_____

- географічна / природна зона_____
_____
_____
_____

Завдання 2. Зазначте компоненти біосфери, позначені цифрами на рисунку:

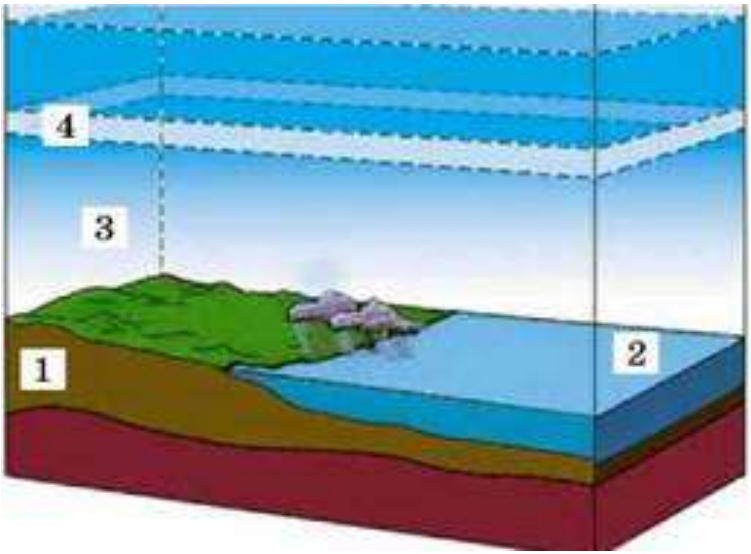

1 _____
2 _____
3 _____
4 _____

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання:
а) хто з учених запропонував термін «біосфера»:
_____
_____

б) хто з учених розробив учення про біосферу:
_____
_____

Завдання 4. Заповніть таблицю «Природні пояси і зони світу», зазначивши природні зони в кожному поясі:

Природні пояси і зони світу	
Пояс	***Зона***

Завдання 5. На контурній карті світу позначте й підпишіть назви географічних поясів:

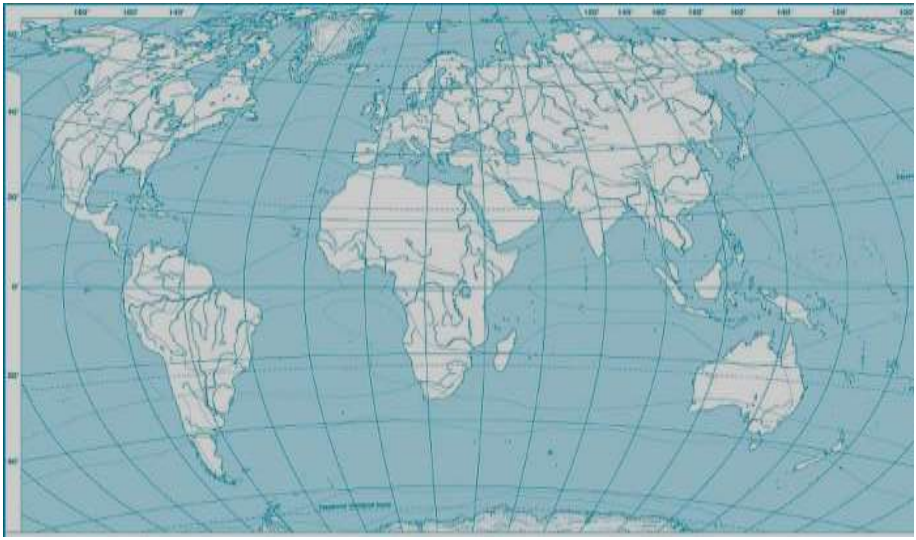

Завдання 6. Визначте й підпишіть природні зони світу, зображені на рисунках:

Рис. 1

Рис.2

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 5

Рис. 6

Рис.1_____

Рис. 2_____

Рис. 3_____

Рис.4_____

Рис. 5_____

Рис. 6_____

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання:
а) на основі яких показників виділяють географічні пояси?

_____
_____
_____
_____
_____
_____

б) на основі яких показників виділяють природні зони?

_____
_____
_____
_____
_____
_____

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. *Які фактори обумовлюють межі біосфери?*
2. *Поясніть зв'язки біосфери з іншими сферами.*
3. *Схарактеризуйте закономірності розвитку біосфери.*
4. *У чому полягає відмінність між географічними поясами і зонами Землі?*

МОДУЛЬ 5

Тема 11. ГЕОГРАФІЧНА НОМЕНКЛАТУРА

Мета: поглибити знання про місцезнаходження географічних об’єктів на фізичній карті світу, удосконалювати вміння знаходити й показувати на фізичній карті світу, фізичній карті півкуль розміщення географічних об’єктів.

Теоретичний матеріал для самопідготовки

Географічна карта – головний засіб наочності в географічних дисциплінах. Але вона розкриває свій багатий зміст тільки тому, хто вміє її читати і розуміти.

Щоб розуміти карту, необхідно володіти певними картографічними знаннями: знати, що таке карта, як вона побудована, її властивості й зміст, що означає кожний умовний знак.

Читати карту – означає вміти вивчати, розуміти й пояснювати за допомогою карти розміщення, стан і взаємозв'язок різних явищ природи і людського суспільства. Щоб навчитися читати карту, необхідні картографічні, географічні знання і багаторазові вправи з картою, бо вміння виробляється тільки в результаті вправ.

Знати карту – означає уявляти по пам'яті взаємне розташування, форму і назви певних географічних об'єктів.

Вивчення географічної номенклатури включає роботу щодо засвоєння і закріплення в пам'яті розміщення на карті картографічного об'єкту разом із відповідною йому назвою.

Систематична робота з географічною номенклатурою допомагає не тільки навчитися добре читати і знати карту, але й розвивати географічне мислення, сприяє вмінню використовувати зображений на карті матеріал для виявлення загальних географічних закономірностей.

Практичні завдання

1. За допомогою фізико-географічних карт світу, півкуль, материків і океанів з'ясуйте місцерозташування зазначених нижче географічних об'єктів, запам'ятайте їхні назви й особливості місцезнаходження.

ГЕОГРАФІЧНА НОМЕНКЛАТУРА ЄВРОПИ

Острови: Ісландія, Шпіцберген, Земля Франца-Йосифа, Нова Земля, Ведмежий, Колгуєв, Вайгач, Великобританія, Ірландія, Крит, Кіпр, Сицилія, Сардинія, Корсика, Балеарські.

Півострови: Кольський, Скандинавський, Ютландія, Піренейський, Апеннінський, Балканський, Пелопоннес, Кримський.

Моря: Баренцове, Норвезьке, Північне, Середземне /Альборан, Балеарське, Лігурійське, Адріатичне, Тірренське, Іонічне, Егейське, Кіпрське/, Мармурове, Чорне, Азовське.

Затоки: Біскайська, Ботнічеська, Ризька, Фінська, Сиваш.

***Протоки*:** Гібралтарська, Босфор, Дарданелли, Ла-Манш, Па-де-Кале, Скагеррак, Каттегат, Маточкін Шар, Карські ворота.

Гори: Альпи, Піренеї, Карпати, Апенніни, Стара-Планина, Динарські, Родопи, Пінд, Скандинавські.

Низовини: Східно-Європейська, Прикаспійська, Середньодунайська, Нижньодунайська, Середньоєвропейська.

Височини: Середньоросійська, Приволзька, Валдайська, Смоленсько-Московська, Північні Ували.

***Озера*:** Імандра, Венерн, Веттерн, Сайма, Ладозьке, Онезьке, Чудське, Псковське, Ільмень, Селігер, Балатон, Женевське, Ельтон, Баскунчак.

Річки: Темза, По, Луара, Сена, Рейн, Ельба, Одер, Вісла, Дунай, Тиса, Неман, Даугава /Західна Двіна/, Дністер, Південний Буг, Дніпро, Дон, Волга, Ока, Кама, Урал, Північна Двіна, Печора.

ГЕОГРАФІЧНА НОМЕНКЛАТУРА АЗІЇ

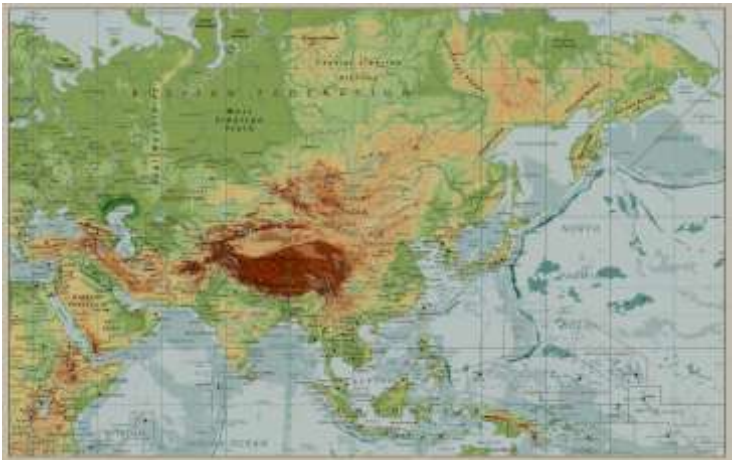

Острови: Північна Земля, Новосибірські, Ведмежі, Врангеля, Сахалін, Курильські, Командорські, Шантарські, Японські, Тайвань, Філіпінські, Калімантан, Суматра, Ява, Балі, Сулавесі, Тимор, Нова Гвінея, Шрі-Ланка, Мальдівські, Кіпр.

Півострови: Ямал, Гиданський, Таймир, Чукотський, Камчатка, Таманський, Апшеронський, Мангишлак, Мала Азія, Аравійський, Індостан, Індокитай, Малакка, Корея.

Моря: Карське, Лаптєвих, Східно-Сибірське, Чукотське, Берингове, Охотське, Японське, Жовте, Східно-Китайське, Південно-Китайське, Аравійське, Червоне.

Затоки: Обська губа, Анадирська, Сіамська, Бенгальська, Перська, Оманська, Аденська.

Протоки: Вількіцького, Лонга, Татарська, Лаперуза, Корейська, Тайванська, Малаккська, Зондська, Полкська, Баб-ель-Мандебська.

Гори: Кавказ, Саяни, Алтай, Памір, Тянь-Шань, Кунь-Лунь, Гімалаї, Гіндукуш, Каракорум, Загрос, Копетдаг, Сіхоте-Алінь, хребет Черського, Верхоянський хребет, Становий хребет, Великий Хінган.

Височини, плоскогір'я, нагір'я, плато: Середньосибірське, Казахський дрібносопковик, Устюрт, Іранське, Тибет, Декан.

Низовини: Велика Китайська, Північно-Сибірська, Західно-Сибірська, Індо-Гангська, Месопотамська, Туранська.

***Пустелі*:** Гобі, Каракуми, Кизилкум, Муюнкуми, Руб-ель-Халі, Сирійська, Тар, Такла-Макан, Алашань.

Озера: Каспійське, Аральське, Балхаш, Іссик-Куль, Байкал, Зайсан, Чани, Севан, Ван, Лобнор, Кукунор, Ханка, Мертве, Таймир.

Річки: Об, Іртиш, Єнісей, Ангара, Колима, Індигірка, Анадир, Амур, Янцзи, Хуанхе, Меконг, Іраваді, Інд, Ганг, Тигр, Євфрат, Сирдар'я, Амудар'я, Кура, Терек, Кубань.

ГЕОГРАФІЧНА НОМЕНКЛАТУРА АФРИКИ

Острови: Канарські, Зеленого Мису, Мадейра, Мадагаскар, Коморські, Сейшельські.

Півострови: Сомалі.

Затоки: Гвінейська.

Протоки: Мозамбіцька.

Гори: Атлас, Капські, Драконові, г. Камерун, г. Карисимбі, г. Кенія, г. Кіліманджаро.

Плоскогір'я, нагір'я, плато: Ахаггар, Тибесті, Дарфур, Ефіопське, Східно-Африканське.

Пустелі: Лівійська, Калахарі, Сахара, Наміб.

Озера: Вікторія, Танганьїка, Ньяса, Чад.

Річки: Ніл, Нігер, Конго, Сенегал, Замбезі, Лімпопо, Оранжева.

ГЕОГРАФІЧНА НОМЕНКЛАТУРА ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

Острови: Гренландія, Баффінова Земля, Елсмір, Вікторія, Ньюфаундленд, Бермудські, Багамські, Великі Антильські / Куба, Гаїті, Пуерто-Ріко /, Ямайка, Алеутські.

Півострови: Аляска, Каліфорнія, Лабрадор, Нова Шотландія, Флорида, Юкатан.

Моря: Баффіна, Бофорта, Гренландське, Карибське, Саргасове.

Затоки: Аляска, Брістольська, Гудзонова, Мексиканська, Святого Лаврентія, Фанді, Каліфорнійська.

Протоки: Гудзонова, Данська, Дейвісова, Флоридська, Юкатанська.

Гори: Аляскинські, Аппалачі, Берегові, Каскадні, С'єрра-Невада, Скелясті.

Плато: Великий Басейн.

Височини: Великі рівнини, Центральні рівнини, Лаврентийська височина.

***Низовини*:** Міссісіпська, Приатлантична, Примексиканська.

Озера: Велике Ведмеже, Велике Невольниче, Атабаска, Вінніпег, Верхнє, Гурон, Мічиган, Ері, Онтаріо, Велике Солоне, Нікарагуа.

Річки: Маккензі, Юкон, Святого Лаврентія, Міссурі, Міссісіпі, Колорадо, Ріо-Гранде.

ГЕОГРАФІЧНА НОМЕНКЛАТУРА ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ

Острови: Галапагос, Вогняна Земля, Фолклендські /Мальвінські/.

Затоки: Венесуельська, Ла-Плата.

Протоки: Дрейка, Магелланова.

Гори і нагір'я: Бразильське, Гвіанське, Кордельєри /Анди/, г. Охос-дель-Саладос, г. Аконкаґуа, г. Льюльяйльяко, г. Котопахі.

Низовини: Амазонська, Ла-Платська, Орінокська.
Пустеля: Атакама.

Озера: Маракайбо, Тітікака.

Річки: Амазонка, Мараньон, Укаялі, Мадейра, Ріу-Негру, Оріноко, Парана, Парагвай, Уругвай, Сан-Франциску.

ГЕОГРАФІЧНА НОМЕНКЛАТУРА АВСТРАЛІЇ Й ОКЕАНІЇ

Острови: Гавайські, Каролінські, Маріанські, Маршаллові, Нова Гвінея, Нова Зеландія, Соломонові, Нові Гібриди, Нова Каледонія, Фіджі, Тонга, Самоа, Туамоту, Кенгуру, Тасманія.

Півострови: Арнемленд, Кейп-Таун, Ейр.

Моря: Арафурське, Коралове, Тасманове, Тиморське.

Затоки: Велика Австралійська, Карпентарія.

Протоки: Басова, Торесова.

Гори: Великий Вододільний хребет, Австралійські Альпи.

Пустелі: Велика Піщана, Вікторія, Гібсона, Сімпсон.

Озера: Ейр, Торренс, Маккай.

Річки: Дарлінг, Муррей, Фіцрой, Вікторія.

ГЕОГРАФІЧНА НОМЕНКЛАТУРА АНТАРКТИДИ

Острови: Петра I, Скотта, Південні Оркнейські, Південні Сандвічеві, Південні Шетландські.

Півострови: Антарктичний.

***Моря*:** Росса, Амундсена, Беллінсгаузена, Веделла, Лазарєва, Ларсена, Космонавтів, Співдружності, Дейвіса, Моусона, Дюрвіля, Сомова.

Гори: Трансантарктичні, Елсуорта, масив Вінсон, вулкан Еребус.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні:

1. Багров М.В., Боков В.О., Черваньов І. Г. Землезнавство : підручник для студ. геолог. та еколог. спец. ВНЗ. Київ : Либідь, 2000. 464 с.
2. Волошин І. І. Загальне землезнавство: навчальний посібник для вузів. Ніжин : Видавництво Ніжинського педагогічного університету імені М. Гоголя, 2002. 294 с.
3. Волошин І. І., Уварова А. Є. Загальне землезнавство: Практикум. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2000. 238 с.
4. Глосарій з загального землезнавства : навч. посіб. / уклад. О. Д. Лаврик. Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. 103 с.
5. Дзюбайло А. Г., Монастирська С. С., Досвядчинська М. Р. Загальне землезнавство : підручник. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2013. 246 с.
6. Загальне землезнавство. Книга 1 : навч. посіб. / авт.-уклад. О. Д. Лаврик. Умань: ПП Жовтий О. О., 2014. 112 с.
7. Загальне землезнавство. Книга 2 : навч. посіб. / уклад.: О. Д. Лаврик, О. І. Ситник, В. В. Цимбалюк. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 214 с.
8. Загальне землезнавство : метод. рек. до викон. практ. роб. / уклад.: О. Д. Лаврик. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 154 с.
9. Коротун І. М. Загальне землезнавство : навч. посіб. Рівне: ДІВА, 2013. 308 с.
10. Мащенко О. М. Загальне землезнавство : Навчальний посібник. Полтава : Вид-во ПДПУ, 2010. 73 с.
11. Мельнійчук М. М., Білецький Ю. В. Загальне землезнавство : метод. реком. до практ. занять. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2010. 112 с.
12. Мольчак Я. О., Ільїн Л. В. Загальне землезнавство. Луцьк : Вежа, 2015. 232 с.
13. Олійник Я. Г., Федорищак Б. П., Шищенко П. Г. Загальне землезнавство : підручник. Київ : Либідь, 2008. 350 с.
14. Практикум із курсу «Загальне землезнавство» / уклад. О. Л. Чудіна. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2007. 49 с.
15. Савчук Р. І. Загальне землезнавство з основами краєзнавства : Практикум. Суми : Університетська книга, 2009. 184 с.
16. Хлонь Н. В. Землезнавство : підручник. Суми : Вінніченко М.Д., 2017. 236 с.
17. Шелудченко Б. А. Загальне землезнавство. Кам'янець-Подільський; Бережани : Сисин О. В., 2011. 164 с.

Додаткові:

1. Атлас: Географія материків і океанів. Київ : Картографія, 2022. 48 с.
2. Атлас України. Київ : ДНВП «Картографія», 2000–2005. 49 с.

3. Білинський Ігор. Лекції [Электронный ресурс] / Астрономічний сайт ІФМІ. Режим доступу : http://astro-ifmi.org.ua/content/category/1/1/3/.

4. Вальчук-Оркуша О. М. Загальне землезнавство. Гідрологія. Вінниця : Едельвейс, 2010. 267 с.

5. Єна О. В. Словник-довідник з фізичної географії / О. В. Єна, О. В. Супричов. Київ : Довіра, 2002. 238 с.

6. Жупанський Я. І. Словник термінів і понять з географії. Чернівці : Технодрук, 2006. 192 с.

7. Задачі з фізичної географії: практикум: навч.-метод посіб. / автор-уклад. О. Д. Лаврик. Умань, 2019. 111 с.

8. Климишин І. А., Климишин О. І., Семак О. І. Відкриття нашого Всесвіту. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2012. 112 с.

9. Стоян О. О. Землезнавство: текст лекцій. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2019. 170 с.

10. Хлонь Н. В. Знання із землезнавства як основа для розуміння загальних закономірностей природи Землі. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Педагогіка»*. №8 (49). С. 971–988.

Навчальне видання

Хлонь Надія Василівна
Самілик Валентина Іванівна

ЗЕМЛЕЗНАВСТВО
Практикум для студентів галузі знань А Освіта предметних спеціальностей А4.15 Середня освіта (Природничі науки) і А4.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Підп. до розповсюдження 25.02.2026.
Формат 60х84/16. Умов. друк. арк. 7,73. Зам. №3556
Облік.-вид. арк. 3,73. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Видавництво Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка
41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24
тел/факс (05444) 2-33-06.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи СМв №046 від 16 червня 2014 року